

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Štěrbová

Vychovatelství

Vliv vrstevnických skupin u klientů nízkoprahového zařízení dětí a mlá-
deže

Olomouc 2021

vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jsem prameny uvedené v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne 24.04.2021

.....

Michaela Štěrbová

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za konzultace a ochotu, které mi jako vedoucí bakalářské práce poskytla. Dále děkuji všem blízkým, kteří mi poskytli podporu.

Obrázek č. 1: Děti (Zdroj: <https://www.substitucni-lecba.cz/novinky/drogove-nebezpeci-muze-na-dospivajici-ci-hat-temer-vsude-240>).

„Hledejte potěšení v dětech, dopřejte dětem, aby se mohly potěšit s vámi, a bez odkladů užívejte každou radost.“

Lucius Annaeus Seneca

OBSAH

ÚVOD.....	11
1 DÍTĚ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	12
1.1 Fyzický, psychický a sociální vývoj	14
1.2 Vztahy mezi dětmi	17
1.3 Vrstevnické skupiny	19
2 DÍTĚ A OKOLNÍ VLIVY	22
2.1 Vliv rodiny	23
2.2 Vrstevníci – ovlivnění, pozitivní a negativní dopad	25
2.3 Média, PC hry	28
3 NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ	30
3.1 Legislativa.....	31
3.2 Cíle a poslání	32
3.3 Odborný tým	33
3.4 Metody práce s klientem.....	34
3.5 NZDM v Jihomoravském kraji, mapa	35
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	37
4.1 Cíle, metodologie, cílová skupina.....	37
4.2 Vlastní výzkum	38
4.3 Výzkumné závěry	44
ZÁVĚR.....	45
SEZNAM OBRÁZKŮ	47
SEZNAM SCHÉMAT.....	48
SEZNAM TABULEK	49

SEZNAM ZKRATEK	50
SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ	51
SEZNAM PŘÍLOH	54

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michaela Štěřbová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Vliv vrstevnických skupin u klientů nízkoprahového zařízení dětí a mládeže
Název práce v angličtině:	Influence of peer groups at clients from low-threshold facilities for children and youth
Anotace práce:	Cílem bakalářské práce je charakterizovat systém práce s klientem NZDM a prostřednictvím výzkumného šetření zjistit, jaký vliv u klientů v nízkoprahovém zařízení dětí a mládeže mají vrstevnické skupiny u dětí staršího školního věku. Bakalářská práce se skládá ze 4 kapitol. Úvod charakterizuje dítě staršího školního věku, jeho fyzický, psychický a sociální vývoj. Také vztahy mezi dětmi a vrstevnické skupiny. Další kapitola podrobně definuje dítě a jeho okolní vlivy, také vliv rodiny, vrstevníků, jejich pozitivní či negativní dopad, média a PC hry. Následuje popis nízkoprahového zařízení pro děti a mládež, legislativní ukotvení. Dále definuje cíle a poslání daného klubu a metody práce s klientem. V rámci výzkumného šetření byl použit kvalitativní výzkum

	pomocí metody rozhovoru. Cílovou skupinou byli klienti NZDM ve věku od šesti do dvaceti šesti let.
Klíčová slova:	Dítě staršího školního věku, fyzický vývoj, psychický vývoj, sociální vývoj, vztahy mezi dětmi, vrstevnické skupiny, rodina, vrstevníci, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.
Anotace v angličtině:	The aim of the bachelor's thesis is to characterize the system of work with the low-threshold facilities for children and youth client and to find out, through a research survey, the influence of peer groups on older school-age children in clients in low-threshold facilities for children and youth. The bachelor thesis consists of 4 chapters. The introduction characterizes a child of older school age, his physical, psychological and social development. Also relationships between children and peer groups. The next chapter defines in detail the child and his surrounding influences, as well as the influence of family, peers, their positive or negative impact, media and PC games. The following is a description of a low-threshold facility for children and young people, legislative anchoring. It also defines the goals and mission of the club and methods of working with the client. Within the research survey, qualitative research was used using the interview method. The target group was low-threshold facilities for children and youth clients aged six to twenty-six.
Klíčová slova v angličtině:	Older child, physical development, mental development, social development, relationships between children, peer groups, family, peers, low-threshold facilities for children and youth.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Rozhovor č. 1 Příloha č. 2 – Rozhovor č. 2

	Příloha č. 3 – Rozhovor č. 3 Příloha č. 4 – Rozhovor č. 4 Příloha č. 5 – Rozhovor č. 5
Rozsah práce:	54+ přílohy
Jazyk práce:	čeština

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce jsem zvolila na základě vlastní zkušenosti z navštěvování nízkoprahového zařízení na druhém stupni na základní škole.

Nízkoprahové zařízení je mi velice blízké, protože jsem do něho na základní škole docházela 4 roky. V daném zařízení jsem měla mnoho možností, které jsem mohla využít. Nejčastěji šlo o hraní společenských her. Touto cestou jsem si zkracovala čekání na autobus, protože jsem nechodila do parku s ostatními. V zařízení se mi velice líbil osobní přístup pracovníků. Našla jsem si zde nové kamarády, s nimiž se bavím dodnes.

Myslím si, že je velice důležité hovořit o těchto zařízeních, protože spousta lidí je nezná, tudíž nevědí o jejich dostupnosti a způsobů pomoci, které nabízí.

Cílem bakalářské práce je charakterizovat systém práce s klientem NZDM a prostřednictvím výzkumného šetření zkoumat, jaký vliv u klientů v nízkoprahovém zařízení děti a mládeže mají vrstevnické skupiny u dětí staršího školního věku.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. Teoretická část se věnuje charakteristice dítěte staršího školního věku. Také zde budou vysvětleny pojmy fyzický, psychický a sociální vývoj dítěte. Důležitou součástí života každého dítěte je vrstevnická skupina, tedy vztahy mezi dětmi. Následující kapitola se podrobně zabývá pojmem dítě a okolní vlivy, které na něj působí. Prvním vlivem je vliv rodiny, který je velice důležitý pro další vývoj dítěte. Dále vrstevníci, se kterými je dítě neustále v kontaktu, a jejich pozitivní, popřípadě negativní dopady. V dnešní době sem patří i vliv médií, počítačů a moderních technologií. Tyto vlivy neodmyslitelně patří k dítěti. Další kapitola definuje nízkoprahové zařízení, jeho popis a ukotvení v legislativě. Významné jsou cíle a poslání, které tato zařízení nabízejí. Na významnosti nabývá i odborný tým, který využívá různé metody práce s klienty. Jako poslední příkládám mapu NZDM v Jihomoravském kraji – pro představu, jakou mají dostupnost tato zařízení.

Výzkumné šetření bylo realizováno prostřednictvím kvalitativního výzkumu, byla zvolena metoda rozhovoru. Poslední kapitola se zabývá výzkumným šetřením, které zkoumá vliv vrstevnických skupin v NZDM.

Nízkoprahovými zařízeními se u nás zabývá Česká asociace streetwork společně s Herzogem a Klímou, ze zahraničí například Bean.

1 DÍTĚ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Adolescence je dočasné období mezi dětstvím a dospělostí. Nachází se zde jedinci od 10 do 20 let. Toto období je celkovou přeměnou jedince ve všech oblastech: somatické, psychické i sociální. Většina proměn je prvotně způsobena biologicky, ale souvisí s psychickými i sociálními faktory, protože jsou s nimi v oboustranném působení. Vývoj adolescence je podřízený kulturním a společenským okolnostem, které plynou z určitého nároku okolí v poměru k jedinci. Dospívání uvádí ojedinelé životní období, které je typické svými vlastnostmi a má objektivní a subjektivní význam. V této etapě života jedinec hodnotí a hledá sám sebe, snaží se ustát svou přeměnu, získat uspokojující postavení ve společnosti a svou totožnost. Snaží se oprostit se od dětinských znaků (např. oblečení) a také od společenské poddanosti. Jedinci chtějí mít práva a neomezenost v rozhodování. Naopak následky svých činů a závazky nepřijímají zcela ochotně (Vágnerová, 2012, s. 367–368).

Etapa vývoje, která je chápána jako nejobtížnější a nejkomplicovanější, nastává v 11 letech a končí v 15 letech. Nazýváme je jako dospívající nebo pubescenty, kteří prožívají přechodné období mezi dětstvím a dospělostí. Vývoj adolescence souvisí s různými činiteli. Tito činitelé se týkají kultury a společenských předpokladů, jako jsou například hodnoty, normy, tradice a mnohé další. Závisí i na způsobu rodinného žití, vztahové kvalitě mezi rodiči, dětmi a dospívajícím. Toto období je charakteristické rozpory a odpory mezi dvěma generacemi. Adolescence je sečtení kvality vzájemných vztahů, které se delší dobu tvořily, tím rozumíme vztahy od raných vývojových etap (Pugnerová, 2019, s. 71).

Dítě staršího školního věku lze časově vymezit mezi 11. až 15. rokem dítěte. Tohle období nazýváme jako ranou adolescenci neboli pubescenci. Nejvíce typická proměna je tělesné dospívání, které se pojí se zráním pohlavních orgánů, to znamená pubertou. Zároveň se mění i vzhled pubescenta, který se stává impulsem pro změnu sebevědomí a chování k okolí. Dalším faktorem je biologické zrání, které se může uskutečnit pouze v případě, pokud je daná osoba dostatečně vybavena. Tento vývoj má vlastní psychosociální důsledky. Pomocí celistvého rozvoje se mění způsobu myšlení a pubescent dokáže usuzovat abstraktně, a to i způsoby, které ve skutečnosti nejsou možné. Změny způsobené hormony vyvolávají emoční proměny. Tyto odchylky mají subjektivní i objektivní odezvy. Je zcela možné, že budou působit na ny-

nější posuzování pubescenta. U dospívajícího dochází k osamostatňování od rodiny, jeho vrstevníci mají velký vliv a začíná se s nimi identifikovat. Významnou roli má kamarádství a období prvních lásek (Vágnerová, 2012, s. 369).

Dolní mezník dospívání lze vymezit od 11–12 let a horní mezník od 20–22 let. Adolescenci lze rozdělit na dvě hlavní období.

Období pubescence probíhá u jedince přibližně od 11 do 15 let. Lze jej rozdělit na dvě fáze:

- První je fáze prepuberty, která probíhá u dívek od 11 do 13 let, u chlapců o 1–2 roky později. Charakteristickým prvkem je dozrávání pohlavních orgánů.
- Druhá je fáze vlastní puberty, která nastává po ukončení prepuberty a přetrvává po dokončení reprodukčních schopností. U dívek se objevuje první menstruační cyklus, u chlapců dochází k reprodukční schopnosti později. Období vlastní puberty probíhá od 13. do 15. roku jedince.

Období adolescence probíhá přibližně od 15 do 22 let. Dochází k dosažení reprodukční zralosti a patrným znakem bývá dovršení tělesného rozvoje. Dochází ke změnám postojů jedince v kolektivu, přicházejí silné milostné poměry. Jedince v tomto období můžeme nazvat jako dorost, teenagers a mnohé další (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 143).

1.1 Fyzický, psychický a sociální vývoj

Fyzický vývoj je významný biologický mezník, jedinec se mění z dítěte v člověka, který je schopný se rozmnožovat. Začátek adolescence je ohraničený dědičností a je zcela jisté, že se nemůže snižovat. Tělesné dozrávání je viditelné, například rostoucí tělo, proporční změny, funkce pohlavních orgánů a jiné. Tyto důsledky mohou být pro dospívajícího velmi obtížné. Změny v produkci hormonů nezačínají až v dospívání, ale o 2–3 roky dříve, než se dostaví patrné biologické přeměny. V období adolescence, to je ve starším školním věku, se mohou objevovat nenápadné změny v prožívání a chování (Vágnerová, 2012, s. 373-376).

Typickým znakem adolescence je změna těla. Vzhled dospívajícího je prvkem ztotožnění, proto je považován za velice důležitý. Změny jsou podstatné a zřetelné, mohou směřovat k narušení sebedůvěry. Proměna pubescentova těla vede ke změně chování lidí, s nimiž se jedinec stýká. Je známé, že dívky dospívají dříve než chlapci. Zcela zásadní je rozdílnost ve přeměně těla. Chlapci rostou a také se jim rozvíjí svaly. Druhotné pohlavní znaky bývají nenápadné a znepokojující. Vyšší vzrůst chlapce je společensky přijatelný i výhodný, protože umožňuje výhody k nabytí společenského postavení. Děvčata mají patrnější znaky sekundárního pohlaví, které bývají chápány jako významnější kvalitativní změny. U chlapců se objevuje mírnější tělesné dospívání. Pubescenti – dívky i chlapci – se zaměřují na své tělo, které přitahuje jejich pozornost. Ve druhé fázi dospívání je důležitá tělesná podoba. V pozdním dospívání se tělo stává terčem i nástrojem. Dospívající jedinec má zapotřebí se líbit sobě i okolí. K dosažení tohoto cíle využívá různé diety, posilování, cvičení a jiné (Vágnerová, 2012, s. 373–376).

Sexualita v dospívání přichází přímo, a proto jej nazýváme tzv. druhou oidipovskou situací. V tomto období je velice významné, aby se jedinec dokázal osamostatnit od rodiny. Máme dva obranné mechanismy, které jsou typické pro dospívání: asketismus (obava z pozbytí vlastního dohledu nad svými sexuálními vzruchy) a intelektualizaci (občasně nacházející se sexuální a emocionální rozpor přenesený do abstraktních filozofických důkazů odloučených od úrovně dosaženého emocionálního prožívání) (Pugnerová, 2019, s. 71, 72).

Psychický vývoj je pro dospívání důsledkem vzájemného působení zrání a učení. Jedinci se může dále vyvíjet vlastní způsobilost až v momentě, kdy je z neurofyziologického hlediska uspokojivě zralý a jestliže může nadále vyvíjet vlastní poznávací schopnosti. Změny, které jsou vývojově podmíněné za určitých kognitivních funkcí, tvoří předpoklady pro rozvoj nových schopností a jejich propojení.

V rané dospělosti dochází ke kvalitativní proměně způsobu uvažování, které přesahuje konkrétní realitu. Bývá často nazýváno jako stadium formálních logických operací. Mladší školáci pojí své usuzování s reálným děním. Jedinci v těchto letech variantně neuvažují, pouze přijímají realitu takovou, jaká je – a také pomocí prožitku. Jedinec prožívá svět takový, jaký je. Adolescent přemýšlí nad tím, jaký by svět mohl – lépe řečeno měl – být. Jedinec je schopen podmíněného uvažování o pestrých variantách, i o těch, které nejsou reálné. Další důležitou způsobilostí je schopnost akceptovat hypotetický problém. Tato způsobilost dovoluje adolescentům nacházet účinné východisko, neberou zřetel na skutečnost. Formální logické operace nazýváme jako hypoteticko-deduktivní myšlení. Jedná se o přesah poznávání, které nelze záměrně sledovat, protože jej dospívající doposud nezažil. Tato schopnost se vylepšuje a postupně zdokonaluje. Znakem nedostatečné zralosti hypotetického myšlení je například to, že jedinec není schopen rozlišit reálné a jiné varianty. Adolescenti jsou schopni generalizovat vlastní znalosti a jsou způsobilí přemýšlet o „vztazích mezi vztahy a o třídách tříd“. V období dospívání jedinec dovede méně utkvívát na realitě. Flexibilita myšlení se vyvíjí a jedinec chápe, že to platí i obráceně (Vágnerová, 2012, s. 379–382).

VÁGNEROVÁ (2012, s. 379–382) uvádí, že podle KEATINGA lze: „*Typické znaky způsobu myšlení dospívajících shrnout do několika bodů:*

- *Dospívající připouštějí variabilitu různých možností*
- *Dospívající dovedou uvažovat systematičtěji*
- *Dospívající dovedou experimentovat s vlastními úvahami.*“

Vývoj myšlení, logické paměti a záměrné pozornosti má pozitivní vliv na vnímání. Dospívající se zvládne soustředit na důležité znaky, protože se jeho vnímání více uspořádává. Zdokonaluje se pozornost ze strany selektivní, soustředění a rozpětí výdrže. Soustředění se může stávat horším v dopadu fyziologických změn daných zráním. Dané transformace mohou vést k prozatímnímu oslabení učení a výkonnosti. Paměť se stala logickou a vědomou. Fantazijní představy se zvyšují, jsou dány najevo denním sněním, které může mít odpočinkový nebo kreativní význam. Vývoj řeči se zdokonaluje konkrétními názory, ale i méně častými projevy. Sdělování obsahuje charakteristické znaky dospívání, jako je například slang, vulgární výrazy, které usilují o diferenciaci od ostatních. Kognitivní vývoj spojujeme s proměnou přemýšlení a usuzováním. V myšlení se objevuje stadium formálních logických operací. Typické je nejis-

tým přemýšlením, míněním, konstruktivností, přemýšlením nad konkrétním pojetím a porozuměním světa i sebe samého. Jedinec rozmýšlí o mnoha doposud nepřítomných možnostech v různých okolnostech. Dále rozumí dalším pojmům a snaží se vyřešit nepatrnosti odlišným postupem, než tomu bylo doposud. Tato situace s sebou přináší pochybnosti v sociálních a dalších odvětvích. Dospívající přemýšlí o tom, jaký by měl svět být. Jeho názory bývají unáhlené a impulsivní, protože nemá dostatek znalostí. Souvisí s bouřlivostí, zaujatostí a neobjektivností (Pugnerová, 2019, s. 72, 73).

V **sociálním vývoji** máme dva významné společenské předěly. První z nich je ukončení povinné školní docházky, které se pojí s výběrem budoucího povolání. Druhý se týká 15. roku života, kdy jedinec obdrží občanský průkaz. Tento krok je velice důležitý, v mnoha směrech ovlivní život pubescenta a také jeho postavení ve společnosti. Pro období mladšího dospívání je typická změna vztahů s lidmi, s dospělými, ale především s vrstevníky, dále také fáze experimentací s různorodými poměry a také postavení ve společnosti. Dospívající jedinec nesouhlasí s vyšším postavením autorit – učitelů a rodičů. Typickým chováním jsou spory, nesouhlasy a zavrhování řešení. Dospívající jedinci často bývají zaujatí, nerespektují návrhy od dospělých. Podstatnější je posuzování a hodnocení od spolužáků a kamarádů. Také se zde objevuje přísný názor a pohled, který má jedinec sám na sebe. Často jsou jen interní záležitosti, vědí o nich pouze nejlepší kamarádi. Dospívající jedinci nepřiznávají své chyby ani nedostatky. Období pozdního dospívání je přechodem do dospělosti. Dospívající je vnímán jako dospělý, je od něj očekáváno žádoucí chování a také spolehlivost. V 18. roku dosáhne zletilosti, je více samostatný a také má odpovědnost k právní činnosti. Tato životní etapa se projevuje změnami společenských předpokladů. Pro toto období je typické společenské odlišení. Na začátku této životní etapy je velice významná volba nové školy, a to zejména volba vrstevnické skupiny. Na konci této etapy je hranice, která udává vstup do zaměstnání, popřípadě do dalšího školského zařízení. Jedinec se ocitne v novém okolí, musí se řídit a chovat podle daných předpisů a norem (Vágnerová, 2012, s. 395–397).

Adolescence zahrnuje odpoutávání se z vazeb na matku i otce, kdy se jedinec snaží získávat kamarády. Tato etapa je pro něj významná, protože tehdy přebírá hlavní postavení a funkce manželské i rodičovské. Citovou podporu a pocit jistoty dává jedinci rodina, zvláště v situacích, které přináší nebezpečí. Každý dospívající jedinec se snaží najít vhodné řešení tak, aby neztrácel kladný vztah se svými rodiči a zároveň aby docházelo k osamostatňování. V rodinách, ve kterých nedošlo k osamostatnění jedinců od rodičů a nepřemístila se tato závislost

na kamarády, dochází k potížím. Adolescenti sami nechápou své vzruchy a často je dávají za vinu svým rodičům. Jiné řešení mají jedinci, kteří obrací pozornost do svého nitra. Tito jedinci mívají smyšlené obrazy světa, které neexistují, a mají líbezný pocit z poranění, ukřivdění a trápení. Dalším způsobem je uzavření se proti svým kamarádům a nepřijímání jejich stylu, tito jedinci nechtějí prožít potěšení, opovrhují jejich stylem, hudbou či tancem (Langmeier, Krejčířová, 2006, s.152, 153).

Hlavní osoby jejich společenské opory bývají rodiče. Často se jedinci, kteří se nachází v nepříznivé situaci, uchylují ke své matce. Jako druhý zdroj podpory pak vyzdvihují své vrstevníky a kamarády. Změna nastává v externí podobě počínání a jedinci si uchovávají svou důležitost, morální postavení. Vznik konfliktů začíná, jestliže dojde k přísnému zákazu a rozkazu, který je pro jedince bezdůvodný a také znamená nějaká omezení (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 154).

1.2 Vztahy mezi dětmi

Vzhledem k tomu, že nastává oprošťování z vazeb rodičů, přibývá na významnosti spjitosti a poměry s kamarády. Tyto poměry dodávají adolescentovi pocit bezpečí, které se vytrácí v návaznosti na odloučení od rodičů a také se ho snaží připravit na emocionální vazby a poměry ve vyspělosti. Rozhodující je tzv. skupinová izosexuální fáze, to znamená, že si dospívající začne tvořit seskupení totožného pohlaví, jako je on sám. Vrstevníci odlišného pohlaví se zavrhují. Dále se vytváří tzv. individuální izosexuální fáze, vzniká na základě nutnosti intimního párového kamarádství. Této potřebě nelze vyhovět v dané skupině. Formují se přátelství párová, společně si předávají nejintimnější záležitosti. Kamarádství holek se přenáší na hlubší citové tendence, zatímco u kluků převažují kolektivní záliby. Zde se začínají objevovat náklonnosti k opačnému pohlaví, jedná se o přechodnou etapu. Dále se připouští pravděpodobnost, která vybízí k novému přátelství pomocí online činností. Na rozhraní adolescence a střední až pozdní adolescence je projevem první lásky tzv. heterosexuální polygamní fáze. Dochází k novému zážitku v podobě sexuální fantazie a také sexuální činnosti. Poté se poměry k druhému pohlaví prohloubí, a to v etapě zamilovanosti. Je nutné zmínit, že každý jedinec nemusí procházet všemi výše uvedenými fázemi, protože záleží na rodině, osobnosti a společnosti (Pugnerová, 2019, s. 81, 82).

Vyvíjí se kvalitnější vzájemné vztahy, které jsou typickým znakem psychosociálních charakteristik dospívání. Období adolescence je zásadní pro přebírání následujících postavení,

jako jsou například partnerská, rodinná, profesní, přátelská. Jestliže dospívající jedinec projde těmito vzájemnými poměry, můžeme hovořit, že jedinec pocítuje nezávislost, odvážnost, také dokáže činit rozhodnutí bez ohledu na ostatní. Velice potřebné se stávají sdělovací schopnosti. Aby u dospívajícího nedocházelo ke konfliktu s nadřazenými, je potřeba, aby u něj samotného nedocházelo k pnutí a napadání, které uvolňuje při činnostech s jeho kamarády. Jedinec by měl projevit empatické vcítění se do ostatních, akceptovat a dávat uznání, říct vlastní pohled na věc a jiné. Poté by se měl cítit sebejistější v zahajování vlastních poměrů, v uvědomění si své společenské důstojnosti a také by měl povzbuzovat dojmy osobní významnosti. Jiný smysl mají vztahy k rodičům, popřípadě k jiným lidem, ale také kamarádské vztahy. V rodině převažuje úsilí o „zrovnoprávnění“ osobního postavení, ve vrstevnických vztazích jde více o osobní „zhodnocení“ (Macek, 2003, s. 52, 53).

Navazování vztahů s vrstevníky lze rozdělit do 5 etap:

První etapa se nazývá **skupinová izosexuální fáze**, která upozorňuje na přednost tvorby kolektivu totožného pohlaví, jako je dospívající jedinec.

Druhou etapou je **individuální izosexuální fáze**, ve které nedochází k naplnění soukromých párových kamarádství.

Třetí etapa je **přechodná etapa**, která se začíná objevovat ve fázi dospívání. Zvyšuje se náklonnost k opačnému pohlaví.

Čtvrtou etapou je **heterosexuální fáze polygamní**, zde dochází k přelomu raného dospívání a pozdního dospívání. Nachází se zde tvorba vztahů mezi kluky a holkami, objevují se první lásky.

Pátá etapa je **etapa zamilovanosti**, zesiluje se vztah jedince k opačnému pohlaví, nabývá většího pochopení. Propuknou zde erotické poměry a úmysly v manželství (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 154, 155).

1.3 Vrstevnícké skupiny

V dospívání je potřeba separace kamarádství s vrstevníky od těch speciálních, a to zejména kamarádských a intimních poměrů. Jejich významnost se postupně zvětšuje. Kamarádství je výjimečně a obtížně nahraditelný druh vztahu. Je zde dána možnost oboustranného sdělování stanovisek, struktura chování, citění a také „zkoušení“ jakýchkoliv povinností. U kamarádů dochází k plnění dorozumívání a vzájemného stanoviska, pomocí něhož mohou jedinci zkoušet sami sebe. Dospívající jedinci mají v oblibě imitaci, ale také jsou sami rádi imitováni. V kamarádských skupinách dochází ke obměně postavení protivníků, společníků a jiné. Adolescenti mají lepší pocit, když jsou kamarády viděni, slyšeni, také když si jich ostatní váží. To vede k upevnění jejich osobnímu postavení a zvýší se jejich důležitost (Macek, 2003, s. 57).

Dle B. DUNPHYHO klasifikace vývoje vrstevníckých skupin vznikají následující stadia:

První stadium jsou **malé skupiny** – party. Mívají často tři až deset příslušníků, jsou přirozené, mohou být klučičí nebo holčičí, méně obvyklé jsou pak pomíchané. Jsou otevřené, každý den komunikují – to je základ. Často mívají vůdce. Ten má mužské nebo ženské znaky, které bývají zbytkem skupiny obdivované. Členové skupiny většinou bydlí nedaleko od sebe.

Druhým stadiem jsou **větší skupiny**, které mívají často patnáct až třicet příslušníků, hlavní činností jsou „mejdany“ nebo „párty“. Dochází k prvním heterosexuálním erotickým známostem.

Třetí stadium je **fáze prvních partnerských heterosexuálních vztahů**. Vysoký počet jedinců prochází proměnou a evolucí. Vytváří dvojice, které se scházejí samostatně od ostatních. Heterosexuálním působením se páry chystají na uniknutí z prvotních malých skupin.

Čtvrté stadium je **fáze heterosexuálních malých skupin**. Vznikají pomocí partnerských dvojic. Skupinky se vzájemně baví, tvoří si opětovně velké skupiny.

Páté stadium je **fáze hlubšího přátelství mezi páry**. Velké skupiny zanikají a malé skupiny spolu zůstávají (Macek, 2003, s. 58, 59).

Seskupení kamarádů slouží jako pomůcka pro rozvoj heterosexuálního společenského chování. Příslušnost v kolektivu kamarádů přináší pro adolescenta společenské postavení

a osobnostní důležitost. Nejvyšší skupinové přizpůsobení nalezneme v časném a středním dospívání. Toto přizpůsobení je nutné porovnat se spojitostí soudružnosti skupiny a s rozdělením skupinového postavení. Přizpůsobení se vztahuje k externím vlastnostem a chování. Patří sem móda, způsob projevu, ale také i účes. V kolektivu kamarádů je významné i speciální společenské postavení. Tím může být skupinový mluvčí, komik, manažer a jiné (Macek, 2003, s. 58, 59).

Kolektiv vrstevníků bývá podporou v postupu při tvoření si osobnostní totožnosti. Nachází se zde tzv. skupinová identita, která slouží ke zdoštění pochybností v tvorbě stávání se nezávislým a v jeho sebeuskutečnění. Závislostí na kolektivu si jedinec snižuje osobní závažnost a zvyšuje pocity sebejistoty a sebedůvěry, které by jinak nezískal.

Kolektiv kamarádů může být dostačující pro psychické potřeby:

- **Potřeba stimulace** – styk s kamarády.
- **Potřeba smysluplného učení** – kolektiv kamarádů má odpovídající vlastnosti, které vedou ke srovnání znalostí.
- **Potřeba jistoty a bezpečí** – jedinec je osamostatněn od rodičů, mizí opora a jedincova základna.
- **Potřeba být akceptován** – dosažení důstojnosti, která má patřičný smysl. Mizí pocit pochybností, působí kladně. Také postavení je důležitou součástí jeho totožnosti.
- **Potřeba určit si vlastní pravidla** – potřeba odpoutání se od rodičů. Patří sem také úvahy o jiných způsobech, tím se vyvíjejí osobní pravidla. Vliv norem se ukazuje v podobě vymezení společenských úrovní. Tyto úrovně svědčí o vzdělanosti a povzbuzují důstojnost dospívajícího (Vágnerová, 2012, s. 423–426).

Kolektiv kamarádů má individuální pravidla, důležitost i vzory. Udává oblíbenec, kteří jsou typičtí pro tuto skupinu a podle nich také konají. Jedinec se k oblíbenci snaží dostat, obdivuje jej, přetváří svůj vzhled podle něj. Jestliže dospívající není kolektivem uznáván, volí cestu, kterou by uspokojil potřebný výsledek. Může použít různé taktiky, například cpát se do kolektivu, podplácení, patolízalství a mnohé další. Mnohdy se může stát, že jedinec vezme kohokoliv, kdo je schopen ho přijmout, aby alespoň někoho měl. Bývají často v podružném postavení, ve kterém jsou přijímáni kamarády. Tito kamarádi dosahují své touhy mocí. Jedinec, který je v podružném postavení, se zřekne své důležitosti a postavení. Uznává nové názory a postoje,

o které by za normálních okolností neusiloval. Pro dospívajícího je samota nepřijatelná, rodiče mu v této fázi nedokážou zastoupit kamarádský kolektiv (Vágnerová, 2012, s. 426, 427).

SHRNUTÍ

Definovali jsme dítě staršího školního věku, jeho fyzický, psychický a sociální vývoj. Charakterizovali jsme vztahy mezi dětmi a vrstevnickými skupinami, které neodmyslitelně patří k jeho životu.

2 DÍTĚ A OKOLNÍ VLIVY

Pro osobní vývoj jedince jsou podstatné sociální skupiny a organizace, které mají osobní významnost a mění se jejich působení. První skupinou je rodina, která i nadále zůstává potřebným zázemím i přes to, že od ní jedinci upouštějí a začnou být samostatní. Druhou skupinou je škola, která nabývá své významnosti z pohledu sociálního začlenění. Důležitým faktorem je školní úspěch, který je potřebný pro přijetí na následující školu, kterou si jedinci zvolí jako přípravu pro budoucí povolání. Třetí skupinou jsou volnočasová zařízení, která mají vliv na společenské začlenění dospívajícího, ale také vliv na vývoj jeho způsobilosti a zručnosti. Tato zařízení mohou nahrazovat nežádoucí ovlivnění od rodiny, ale také nezdařené školní výsledky. Čtvrtou – a také poslední – skupinou jsou vrstevníci, kteří jsou pro adolescenty neustále významnější. Jedinci se s nimi ztotožňují, slouží jako emoční a sociální podpora. Dochází zde k rozvinutí vztahů, například kamarádské, začínající partnerské vztahy. Také zde bývají uspořádané vztahy, které určují organizaci skupiny tak, aby měla vůdce. Tento vůdce musí být respektován ostatními (Vágnerová, 2012, s. 396).

Adolescenti zřetelně zvětšují své území, nejčastěji aktivitami ve svém volném čase. Mají své populární prostory, které pravidelně navštěvují. Často mají podobné oblečení, které rádi nosí, také podobné styly a stejné obchody, které navštěvují. Tato místa obývají bez rodičů a jsou považována za jejich území. Na tomto území by se neměli nacházet lidé odlišné věkové hranice (Vágnerová, 2012, s. 396).

Sociálně-psychologickou analýzu rizik zobrazuje Brofenbrennerův ekologický model. Tento model zachycuje rozmanité roviny vlivů, které mají vliv na jedince a na jeho psychosociální vývoj a zkušenosti s riziky. K nejvíce stísněnému stupni patří osobnostní činitelé, kteří mohou působit na více ovlivnitelného, nebo naopak na méně ovlivnitelného jedince vůči rizikům a následným důsledkům. Dále se pojí s nejdůležitějším sociálním prostředím, ve kterém daná osoba žije, například rodina, kamarádi. A také sociální prostředí vzdálené, například instituce, kultura, názory. Tyto dva celky mohou ochránit jedince před jejich stavy, které by je ohrozily (Ševčíková, 2015, s. 16, 17).

2.1 Vliv rodiny

Většina rodičů, kteří mají doma pubescenta, se obvykle nachází ve středním věku. Tento věk bývá často pojen s tzv. krizí životního středu. Rodiče si uvědomují omezenost svých možností a také možnosti dosáhnout změny v soukromé, ale i v pracovní oblasti. Znamená to, že sám rodič bilancuje svou vlastní identitu, zatímco pubescent ji hledá. Vzniká oboustranné nepochopení, protože oba řeší podobný problém. Velký rozdíl je v pozici rodiče, který má vlastní zkušenosti, které se mohou pubescentovi zdát jako bezcenné, protože mají subjektivní význam. Rodiče se snaží, aby se jejich dítě vyhnulo špatným zkušenostem. Dítě tyto zkušenosti nepřijímá, protože se nachází v pubertálním egocentrismu a iluzi. Domnívá se, že „jemu se takové věci stát nemůžou“. Pubescent usiluje o tzv. emancipaci od rodiny, která vede k uvolňování z pout rodiny, nikoliv ke zničení citových vazeb. Dospívající se snaží najít způsob, kterým se od rodiny osamostatní. Tento způsob není snadný, protože může ztrácet dobrý vztah k rodičům. Začne vnímat rozdíly, které mají jeho rodiče a osoby, s kterými se kamarádí. Těmito rozdíly mohou být například chování a názory. Pubescent začne své rodiče kritizovat, stydí se za projevy, které naznačují lásku či něžnost. Tento proces probíhá pozvolně, někdy s sebou nese náhlé vzniklé výbuchy. V některých případech se může láska k rodině převrátit v nenávisť. Jedinec se začne uzavírat sám do sebe, do denního snění, může mít pocity utrpení či lítosti. Pokud tyto procesy probíhají přirozeně a za normálních podmínek, je zcela běžné, že i přes svou touhu emancipace si dokáže udržet s rodiči pozitivní a pěkný vztah (Pugnerová, 2019, s. 78, 79).

Dospívající starších rodičů souvisí s trendem odkládání mateřství do doby střední dospělosti. Mateřství matek, které dosáhnou 35 let, není nový objev, nýbrž jsou to příčiny, které jsou odlišné od minulosti. Pubescenti od starších rodičů nabývají pocitu odlišnosti od svých vrstevníků. Často bývá spojen s pocitem hanby, protože mají pocit, že starší rodiče nemají dost energie například při sdílení sportu či při jiných aktivitách. Bývá zde pocit generační propasti, což znamená jisté vzdálení pubescenta od rodičů a také vzájemné nepochopení. Tyto znaky vedou k izolaci během pubescence. Děti mají strach ze smrti svých rodičů. Setkávají se s problémy, které se řeší v pozdějším věku. Část z nich se cítí starší než vrstevníci, protože rodiče přistupují k těmto dětem spíše kamarádským vztahem, a to vede k větší odpovědnosti (Pugnerová, 2019, s. 79).

Jestliže je **dospívající z neúplné rodiny**, pak tyto rodiny mohou mít různé podoby. Příčinou vzniku mohou být těhotné svobodné ženy nebo úmrtí jednoho z rodičů či rozvodem manželství (Pugnerová, 2019, s. 80).

V mnoha případech je častější absence rodiče–otce. To se týká zejména více chlapců než dívek. Chlapci se projevují slabší vyhraněností v maskulinních zájmech. Matky často bývají ochranné. Opakem u chlapců může nastat tzv. kompenzační maskulinita. Ta vyvažuje vnitřní nejistotu. Nepřítomnost otce v rodině může u dospívajících chlapců vést k neurčitosti vlastní identity. Ta se může projevovat těžším navazováním vztahů, přehnanou závislostí na vrstevnících (Pugnerová, 2019, s. 80).

Období dospívání je často označeno jako senzitivní či krizové období, které se pojí s přehledem doposud prožitého života a s hledáním své totožnosti a smyslu (Říčan, 1989). Uvádí se, že pubescenti, kteří prožili vlastní zkušenost s rozvodem svých rodičů, měli záporný vztah k rozvodům. Tyto zkušenosti pubescenti využili i v kladném smyslu – děvčata tvrdí, že rozvod svých rodičů vnímají jako nežádoucí vzor, tedy například jak se nemají chovat. Naopak chlapcům přináší kladný účinek například otevřený prostor, ve kterém mohou více rozvíjet svou samostatnost. Adolescenti, kteří neprožili rozvod svých rodičů, se domnívají, že manželství lze upevňovat oboustrannou spolehlivostí, stejnými koníčky a také láskou. Chlapci, kteří prožili rozvod svých rodičů, si tvoří odstup mezi svými vztahy s partnery a rodinou. Myslí si, že není třeba tyto dva odlišné světy pojit (Macek, 2003, s. 92, 93).

Dospívání značí bližší vztah k osamostatnění. Avšak nadále zůstávají vazby k rodičům, zejména citové, které jsou nejdůležitější. Pro jedince je nezbytné vedení od rodičů, které bývá umírněné a nenucené, ale soustředěné. Přísné a mocenské jednání si necháváme pro ojedinelé momenty. U jedince se vyskytuje přílišná kritičnost a místy i bouření, které vede k opovrhování. Typický je pubescentní negativismus, který vede k napadání autority. Dospívající pozoruje své rodiče a jejich způsoby jednání, poté se o nich pobaví. Stává se, že jedinec záměrně souhlasí s protiklady než s rodiči. Bouření se vyskytuje i ve škole, výjimkou nejsou ani pedagogové. Dospívající se brání možným trestům, protože se cítí uražen a ukřivdění. Pubescentní kritika učitelů se stala součástí dospívání. Pedagogové bývají různě pojmenováni. Tyto přezdívky jsou bezcitné a výstižné. Dospívající nedávají najevo pozitivní vztahy s pedagogy, neboť mají strach z označení školního podlézavce (Říčan, 2004, s. 181).

2.2 Vrstevníci – ovlivnění, pozitivní a negativní dopad

Rozvíjející se vrstevnické vztahy, totožnost, požadavky kladené na jedince a společenské hodnoty jsou spjaty se subkulturou mládeže.

SMOLÍK (2010, s. 35) definuje subkulturu mládeže jako: „*Typ subkultury vázaný na specifické způsoby chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavrhování určitých norem, životní styl odrážející podmínky života. Subkulturu mládeže lze smysluplně vymezit a pochopit pouze ve srovnání s hodnotami, chováním a životním způsobem dospělých v jedné a téže společnosti. Většinou se předpokládá, že subkultura mládeže vzniká tam, kde se historicky a situačně zvýrazní odlišnost životní filozofie a životního stylu mladých natolik, že se vytvoří specifický kulturní vzor chování.*“

Subkultura mládeže označuje rozdílnosti od běžného způsobu kultury. Adolescenti si tvoří osobní životní styl, přijímají rozdílné hodnoty a normy. Pro okolí se vymezují zvláštními znaky. Mezi tyto znaky patří image (vzhled, který se obohatí různými styly oblékání, účesy), chování (lze vyjádřit postojem těla, chůzí a způsobem vyjadřování), argot (skupinová mluva, která má specifika dané skupiny a je jimi prezentována) (Pugnerová, 2019, s. 83).

PUGNEROVÁ (2019, s. 83) tvrdí, že MARCII rozlišuje: „*2 různé formy příslušnosti k subkulturám, vzhledem k vývoji identity:*

- 1. Zástupné ztotožnění: dočasná příslušnost k dané skupině, naivní ztotožnění se s hodnotami, možná fluktuace mezi jednotlivými subkulturami.*
- 2. Pravé ztotožnění: relativně stálá příslušnost, dlouhodobá elaborace vlastního přístupu, aktivní angažovanost v realizaci společenských akcí apod.*“

Další možné druhy subkultury mládeže:

- **Anarchismus**, hlavním znakem je „osobní svoboda“, nepřijímají vládnutí nad kýmkoliv, patří sem demonstrace. Rizika chování dospívajícího: odmítání autority, pravidel, norem.
- **Emo** se vyznačuje punkem, oblékání tmavé, často černé barvy, typické jsou černé vlasy a účesy do obličeje, různé druhy piercingu. Rizika chování dospívajícího: ubližování sobě samému, řezání zápěstí, sklony ke smrti.

- **Gothic**, tento druh se pojí s gotickými romány z 19. století, horory, i u chlapců se objevuje výrazné líčení, zájem o témata smrti, depresí. Rizika chování dospívajícího: tito jedinci obtížněji navazují jakékoliv vztahy a kontakty, deprese.
- **Hip-hop** – je pro něj typická hudba, rytmičnost, dospívající nemají zájem o blahobyt, finance, bývá často spojován s graffiti – sprejování po zdech. Rizika chování dospívajícího: sprejování, užívání marihuany, nezájem o učení.
- **Komunity RGP**, v níž jedinci tráví svůj volný čas hraním PC her v různých skupinách, ztotožnění s nereálným světem. Rizika chování dospívajícího: odloučení od reálného světa, nezájem o školu a povinnosti, vznik počítačové závislosti.
- **Skinheads** lze rozdělit na levicové a pravicové. Levicoví skinheads bojují proti rasismu a nacionalismu, pravicoví proti homosexualitě, narkomanům. Typické jsou boty s vysokou podrážkou, koženky. Rizika chování dospívajícího: zvýšené nebezpečí vzniku konfliktů, nenávist (Pugnerová, 2019, s. 83–87).

Dospívání je považováno za senzitivní dobu, při které dochází k vývoji tzv. rizikového a problémového chování. Může se projevovat dvěma způsoby. První způsob je sebepoškozování. Druhý způsob se zaměřuje na společenské ohrožení, které může probíhat nedobrým vlivem a ztrátou osob kolem sebe (Macek, 2003, s. 77).

Dle MACKA (2003, s. 78–79) DURKIN, SCHULENBERG, MAGGS, HURRELMANN uvádí: „Mezi oblasti problémového chování současných adolescentů nejčastěji zařazují:

- *predelikventní chování a páchání trestné činnosti,*
- *agrese, násilí, šikana a týrání (včetně rasové nesnášenlivosti a diskriminace některých skupin),*
- *užívání drog (včetně alkoholu a kouření),*
- *sexuální rizikové chování (včetně předčasného mateřství a rodičovství),*
- *poruchy příjmu potravy,*
- *sebevražedné pokusy a dokonané sebevraždy.“*

Výše zmíněné oblasti jsou způsobeny několika činiteli různé povahy – ekonomické, sociální, kulturní, psychologické. Tato nebezpečí se navzájem ovlivňují a pojí.

Podle MACKA (2003, s. 78–79) JESSOR R. a JESSOR S. nastínili: „*Model vztahů mezi problémovým chováním a jeho determinantami zahrnuje čtyři bloky vzájemně souvisejících faktorů, které ovlivňují chování:*

- a) *demografické charakteristiky a charakteristiky sociální struktury,*
- b) *socializační vlivy,*
- c) *vnímané charakteristiky prostředí,*
- d) *osobnostní charakteristiky adolescentů.“*

Ve vývoji dospívání se vrstevnické působení zvyšuje, jsou důležité záliby a následné dohlížení ze strany rodičů. Významné působí má také škola. Umožňuje scházení vrstevnických skupin a je součástí zřizovatele zájmových činností. Zejména v okolí školy dochází k agresi, například k šikaně a k násilí. Důležité jsou osobní vlastnosti dospívajícího, které závisí na jeho postojích a hodnotách. Může se jednat o lásku, významnost školních úkonů, osobní nezávislosti. Souvisí se sebeúctou a také se zaujatostí vůči okolí. Také experimentace patří mezi rizikové faktory. Adolescent se snaží hledat osobní hodnoty a jeho způsob života jej může vést k riskantním dopadům. Patří sem experimentace s drogami a pocit uvolněnosti nebo také radikální ubývání tělesné váhy jako důkaz ovládnutí sebe sama (Macek, 2003, s. 78, 79).

Při dospívání jsou vrstevníci velice významnou skupinou. Důležitá je také třída ve škole, ale i skupiny, které se tvoří ze společných zájmů. Jedinec mívá raději toho, komu se nemusí poddávat. Vzniká rozdíl mezi formální a neformální autoritou. Bývá zvolena osoba, která bude ve třídě vyjednávat s pedagogy za ostatní. Dále si volí jinou osobu, která bude určovat, co se bude dělat ve volném čase. Veřejné mínění třídy nebo jiné skupiny vrstevníků je natolik vážné, že jeho odsouzení značí výhružku. Pro jedince je snadnější rozpor s pedagogy nebo s rodiči. Dochází k jednání, které je v rozporu s jeho povahou. Může zkusit alkohol, drogy, také svým jednáním může ohrožovat sám sebe (Říčan, 2004, s. 183, 184).

2.3 Média, PC hry

Poznávací procesy adolescence prostupují v nynější době enormními změnami v důsledku nadměrného používání moderních technologií, nejvíce pak počítačů, telefonů, televize a herních konzolí. Bylo zaznamenáno, že děti, které při vyučování používají nadměrně notebook, mívají nejhorší známky. Informační technologie přivádí děti k „překlikávání“, které je velice významným činitelem pro „ztrátu schopnosti dlouhodobého soustředění a poruchy pozornosti a ztrátu schopnosti učit se“. Příliš velké používání technologií přináší vyšší povrchnost informací. Znamená to, že dotyčnému stačí si informace „vygooglovat“ namísto použití knih a odborných zdrojů. Také se v dnešní době texty pouze skimují, to znamená, že se pouze prolítnou očima namísto čtení. Adolescenti využívají počítač na hraní her, to znamená, že svůj volný čas netráví potřebnou přípravou do školy. Porovnáním dětí, které hrají a nehrají hry na počítači, se prokázalo, že děti, které hrají hry na počítači, tráví o 30 % času méně čtením a o 35 % méně vypracováním domácích úloh. Děti, které dostanou špatné známky, tráví volný čas hraním her, protože se odreagují a mohou lépe zapomenout na nedostatečné školní výsledky (Pugnerová, 2019, s. 74).

Adolescenti se v nynějším světě musí srovnat se striktními změnami, které se týkají jejich tělesna, duševna, ale i nevídaných prudkých měnicích se okolností našeho světa. Podle KABÍČKA a kolektivu (2014, s. 32) Harvardova univerzita prokázala, že „*v moderních technologických společnostech se na cestě k dosažení zdravé dospělosti stalo nejrizikovějším obdobím dospívání – na rozdíl od rozvojových zemí i od dřívější doby, kdy nejrizikovějším bylo (a v rozvojových zemích stále je) časné dětství s jeho nemocemi*“.

Dospívající jedinci v dnešní době bývají zahaleni notebooky, internetem, smartphony, herními konzolemi a mnohým dalším. Můžeme říci, že naše děti se narodí do světa plného technologií a nedokážou si představit, jaké bylo žít bez těchto vymožeností. Za nejvíce rozšířené můžeme považovat aplikace typu Facebook, Google a Wikipedia. Tyto servery patří k životům spousty dětí (Ševčíková, 2015, s. 38).

K užívání slouží nepřeberné množství zařízení, které umožňují připojení k internetu, pobavení a rozptýlení, komunikaci mezi jedinci napříč online světem. Tato zařízení bývají zdokonalená, a to buď vzhledem, nebo velikostí. Bavíme se především o smartphonech, tabletech, počítačích. V dnešní době většina zařízení umožňuje přístup k Wi-Fi. Jedinci, kteří mají možnost získávat a používat tyto moderní technologie již v raném věku, je využívají, aby mohli

být stále připojeni s ostatními kamarády a okolním světem. Snadné připojení k Wi-Fi, e-mailu, sociálním sítím a také hrát se může uskutečnit doma, ale i ve škole či během cesty (Ševčíková, 2015, s. 40, 41).

Sociální sítě jsou nástrojem ke komunikaci mezi uživateli. Jedinec se zaregistruje a vytvoří si vlastní profil, který lze propojovat s „přáteli“ například v aplikaci Facebook. Mohou se utvářet seskupení, zveřejňovat fotografie a komunikovat pomocí Messengeru (Ševčíková, 2015, s. 49).

V dnešní době se nachází velké množství žánrů virtuálních světů. Nejvíce známé jsou MMORPG (z angličtiny role playing games) neboli online hraní na hrdiny, MOBA (z angličtiny multiplayer online battle arena) – zde hraje více hráčů, vedou proti sobě boje. Patří sem hry typu WOW, Minecraft, LOL a další. Tyto online hry mají neomezené možnosti a přístupnost, nelze je dohrát. Zkrátka svět her se neustále vyvíjí (Blinka, 2016, s. 353).

S nadměrným užíváním internetu se pojí větší sklon k nudění, impulzivnost a neodolatelnost. Předpoklady k nadměrnému užívání mohou být deprese, nedostatečné hodnocení sebe sama a také nedůvěra vůči sobě samému. Internet může posloužit jako místo, kde se daný jedinec odreaguje a uvolní se. Mnoho jedinců, kteří nemají podporu, jsou ve skupinách vrstevníků odloučení, cítí se sami, a proto vyhledávají na internetu náhradu (Ševčíková, 2015, s. 90, 91, 92).

SHRNUTÍ

Definovali jsme pojem a vliv rodiny na vývoj dospívajícího, ke kterým patří například rodina. Dále jsme popsali vrstevníky, kteří se s jedinci navzájem ovlivňují, a proto mohou mít pozitivní či negativní dopad. Následně byly vysvětleny vlivy médií a PC her, které patří k životu dětí.

3 NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Nízkoprahové služby označují pracovníci nízkoprahových programů za službu, která je dostupná pro všechny a má „otevřené dveře“. V tomto zařízení nejsou potřeba žádné průkazy, neuvádí se zde jméno a služby jsou poskytovány zcela bezplatně. Nízkoprahovost se pojí se sociálními službami. Některé služby se nesetkávají s příjemci, protože se zde nachází určité nedostatky ze strany příjemce či toho, kdo tuhle službu poskytuje. Existují tyto překážky:

Jako první patří mezi **překážky ze strany uživatele** nedostatečná informovanost a znalost, která se pojí s nevšímavostí a nesnaživostí. Uživatel není schopný nebo není ochotný splňovat dané okolnosti, které se pojí s využíváním těchto služeb. Dále není schopný nebo není ochotný nacházet tyto služby, protože má strach z toho, že bude zastihnut v dané službě (Herzog, 2007, s. 177).

Ze strany poskytovatele může docházet ke zkreslené a nereálné představě, která pochází z nedostatečné znalosti daného řešení, které se pojí s určitou pasivitou. Také sem patří předčasné vzdání se, protože poskytovatel není ochotný vynaložit potřebné úsilí. Uvedené překážky jsou pouhým předstupněm dané pochybnosti (Herzog, 2007, s. 177).

Nízkoprahovost můžeme vymezit různě. Začneme tím, že se specializuje na jedince, kteří hledají neinstitucionální pomoc. Tato služba se realizuje v přirozeném okolí daného jedince. Z toho plyne, že není potřeba vědět detailní informace o jedinci. Dochází k odstranění psychologických, sociálních i technických překážek užívání dané služby a záměr je nastaven bez zásadovosti (Herzog, 2007, s. 177).

Pohled do nízkoprahovosti nám navrhuje spoustu dimenzí, v nichž je smíme poznávat. Tyto dimenze spočívají v souvislosti cílových skupin a jejich norem, v souvislosti kontaktní práce a s reálnou dostupností. Nízkoprahovost nemá zásadové záměry a dbá na opatrnost s osobními daty (Herzog, 2007, s. 178).

Podle HERZOGA (2007, s. 180) STANÍČEK říká, že: *„Nízkoprahovost je o skutečné a reálné dostupnosti. Každý program, každé centrum musí ve své lokalitě, komunitě, tj. ve své sociální realitě vědět, co určuje tu skutečnou dostupnost.“*

Podle HERZOGA (2007, s. 180) nám dostupnost pokládá několik otázek. První otázka se ptá, na kterém místě se má daná služba vyskytovat, aby ji uživatelé mohli nalézt? Dále se ptá, jakým způsobem se má služba označit, aby ji uživatelé akceptovali? Poté následuje otázka, v jakém časovém rozmezí má být služba otevřená, aby ji uživatelé našli? A poslední otázkou je, jaké jsou podmínky pro využívání této služby, aby ji uživatelé navštívili?

Cílovou skupinou NZDM jsou děti a mládež, která prožívá náročné společenské okolnosti, do nichž patří rozpory v sociálních okolnostech, náročné osobní situace a také restriktivní životní stavy. Cílovou skupinou jsou osoby ve věku od 6 do 12 let, od 13 do 18 let a od 19 do 26 let. Patří sem osoby, které pobývají na místě, které lze definovat sociálně nebo geograficky. Dalšími vlastnostmi jsou upřednostnění volného času jiným způsobem než produktivně. Následuje upřednostnění volného času s kamarády než s rodiči. Pojí se s určitým způsobem života, který přináší řadu rozporů a jedinec je ohrožen. Poslední vlastností je upřednostnění podpory a starostlivosti od zařízení mimo danou instituci (ČAS, pojmosloví, 2008, s. 4).

3.1 Legislativa

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež se řídí podle **zákona č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách**. Tento zákon definuje nízkoprahová zařízení pro děti a mládež takto: „*Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy*“ (Zákon č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách, § 62).

Dle zákona o sociálních službách je sociální služba definována jako „*činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení*“ (Holasová, 2014, s. 18).

Služba sociální prevence – § 53 108/2006 Sb. – přispívá k ochraně společenského vyřazení jedinců, kteří jsou rizikovou skupinou pro zhoršené společenské stavy, zvyky a způsob žití, který přispívá k rozepřím s okolím, společensky nevýhodné prostředí a narušení práv (ČAS, pojmosloví, 2008, s. 3).

Dle **vyhlášky č. 505/2006 Sb., § 27** – jsou: „*základní činnosti při poskytování sociálních služeb v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:*

a) *Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti*

- b) *Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím*
- c) *Sociálně terapeutické činnosti*
- d) *Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí“*
(Vyhláška č. 505/2006 Sb., § 27).

3.2 Cíle a poslání

„Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně“ (Zákon č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách, § 62).

Cílem NZDM je možnost osobnostní podpory osobám, které se potýkají s vlastními úskalími, které nechtějí řešit se svou rodinou nebo s jinými zařízeními (Matoušek, 2013, s. 411).

Posláním NZDM je snaha o společenské zařazení a kladné přeměny v životním postupu dětí a mládeže, které se nachází v nepřijatelných společenských okolnostech, dále snaha o sdělování faktů, odborná pomoc, opora – a tím vším se snažit vyloučit možné společenské vyřazení (ČAS, pojmosloví, 2008, s. 3).

Mezi hlavní činnosti, které směřují k cílům NZDM, patří snaha o snížení zdravotních nebo společenských rizik, které vyplývají z rizikového chování. Patří sem například výměna injekčních jehel, poskytnutí kondomů nebo jiného druhu antikoncepce. Jako další je snižování nebezpečí v interpersonálních rozepřích, také umožnění navrhnoutí daného problému k řešení. Důležité je i snížení nebezpečí, aby nedocházelo k sekundární deviaci. Poslední činnost se zabývá ustálením nepříznivého životního stavu, které rozšiřuje životní možnosti (Klíma, 2009, s. 14).

3.3 Odborný tým

S odborným týmem se pojí sociální práce, kterou v JANEBOVÉ (2007, s. 76) definuje PAYNE jako: „*Sociální práce je profesionální aktivita zaměřená na zlepšení nebo obnovení sociálního fungování klienta (jedince, skupiny či komunity) a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl.*“

Následující schéma znázorňuje danou definici:

Schéma č. 1: Pozice sociálního pracovníka mezi klientem a jeho prostředím (Janebová, 2007, s. 76).

Dále **zákon č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách, upravuje § 109** o sociálním pracovníkovi takto: „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb*“ (Zákon č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách, § 109).

3.4 Metody práce s klientem

NZDM poskytuje služby ambulantním nebo terénním způsobem. Do ambulantních patří kontaktní práce v zařízení. Terénní způsob je streetwork – monitoring okolností, depistáž. Nejvíce používanou formou je skupinová práce (Matoušek, 2013, s. 412).

- **Kontaktní práce** je souhrn služeb, které organizují NZDM, jejichž cílem je zajistit vhodné podmínky pro vytváření kontaktů a konkrétní práci s jednotlivci nebo skupinami, které nemohou nebo nechtějí hledat odbornou pomoc. Kontaktní práce je členěna na streetwork a nízkoprahová centra (Bednářová, Pelech, 2003, s. 93).
- **Informační servis uživateli** – pracovník poskytuje speciální data uživateli, upřednostňuje se kontaktní místnost. Podání probíhá ústně, může se doplnit písemně. Předmětem mohou být obecné podněty, například škola, vztahy, rodina, ale také speciální nebo zdravotní (ČAS, pojmosloví, 2008, s. 5–8).
- **Sociální poradenství** je odborná činnost, která se zaměřuje na zjištění a charakterizování obtížné sociální situace. Poskytuje informace, varianty způsobu řešení, informuje o právech a povinnostech, nárocích a právních aspektech krizové situace, poskytuje také odborné služby (Bednářová, Pelech, 2003, s. 93).
- **Krizová intervence/Pomoc v krizi** je okamžitá pomoc, které se nedá odložit, je krátkodobá, zaměřená na lidi, kteří se nachází v dočasné situaci, kterou nejsou schopni sami vyřešit (Bednářová, Pelech, 2003, s. 93).
- **Zprostředkování dalších služeb** = doprovod do organizace či účast při konání v dané organizaci.
- **Kontakt s institucemi ve prospěch uživatele** – jde o zásah, který zprostředkovává poskytovatel s jinými organizacemi, které působí na klientův život. Probíhá pouze s klientovým schválením a uvědoměním.
- **Případová práce** – probíhá dlouze a jedná se o osobnostní práce. Je předem naplánovaná a má určitou strukturu.
- **Skupinová práce** – záměrná činnost.
- **Práce s blízkými osobami** – rodina, vrstevníci, příbuzní.
- **Pobyť v zařízení**

- **Volnočasové aktivity**

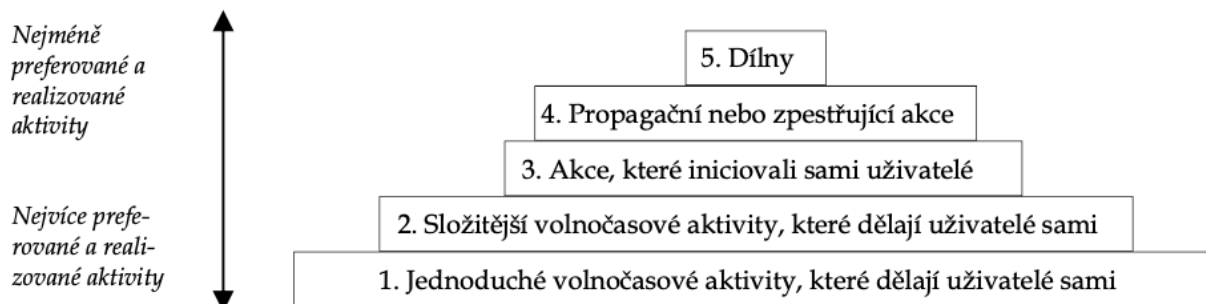

Schéma č. 2: Schéma hierarchie volnočasových aktivit v NZDM (ČAS, pojmosloví, 2008, s. 7).

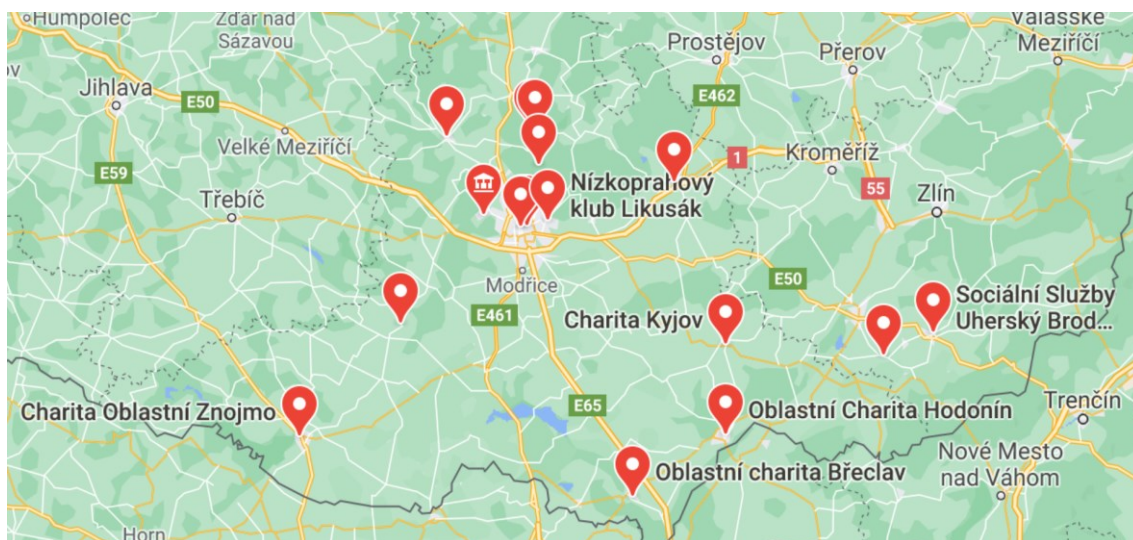
- **Preventivní, výchovné a pedagogické programy** – jejich smyslem je předejít rizikovému chování
- **Jednorázové či příležitostné programy** – besedy, diskuze
- **Dlouhodobé programy**
- **Doučování** (ČAS, pojmosloví, 2008, s. 5–8).

3.5 NZDM v Jihomoravském kraji, mapa

Strukturu Jihomoravského kraje tvoří od roku 2006 50 měst, 39 městysů a 583 obcí. Správní rozdělení 673 obcí je tvořeno 7 okresy, respektive se zde nachází 21 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. K roku 2019 žilo v kraji celkem 1 191 989 obyvatel. V okrese Brno-venkov přibýlo nejvíce obyvatel, naopak nejvíce ubylo v okrese Hodonín. V krajském městě žilo 32 % z celkového počtu obyvatel, ve městech žilo 61,6 % obyvatel z daného kraje (Internetový zdroj: czso.cz, 2021).

V Jihomoravském kraji se nachází celkem 17 nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Prvním velkým zřizovatelem je Armáda spásy v České republice, z. s., která zřizuje NZDM v Brně. Dalším zřizovatelem je Diecézní charita Brno, pod níž jsou vedeny další charity, jako jsou například: Oblastní charita Blansko, Oblastní charita Hodonín, Oblastní charita Rajhrad, OCH Tišnov, OCH Znojmo. V Brně se nachází NZDM, které zřizuje DRDM, romské středisko. Následuje Charita Kyjov, IQ Roma servis, z. s. Mezi nejznámější patří Ratolest Brno, z. s.,

kteřá zřizuje NZDM Likusák, NZDM Pavlač, které můžeme vidět na mapě. Jako další je Sdružení Petrov, z. s., také se nacházející v Brně. Dalším známým zřizovatelem je Společnost Podané ruce o.p.s., která zřizuje NZDM v Blansku a v Brně. Mezi poslední patří zřizovatel Statutární město Brno a Teen Challenge International ČR (Internetový zdroj: socialnisluzby.kr-jihomoravsky.cz, 2021).

Obrázek č. 2: NZDM v Jihomoravském kraji (zdroj: <https://www.google.com/maps/search/n%C3%ADzkoprahov%C3%A9+zař%C3%ADzen%C3%AD+pro+děti+a+mládež/@49.1871886,16.4581038,10z?hl=cs>).

SHRNUTÍ

Charakterizovali jsme nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, cíle a poslání, složení odborného týmu, metody práce s klientem. Přiložená mapa znázorňuje přehled NZDM v Jihomoravském kraji.

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření bylo zaměřeno na charakteristiku systému práce s klientem NZDM, prostřednictvím výzkumného šetření jsme chtěli zjistit, jaký vliv u klientů v nízkoprahovém zařízení dětí a mládeže mají vrstevnické skupiny dětí staršího školního věku.

4.1 Cíle, metodologie, cílová skupina

Cílem výzkumného šetření bylo zkoumat, jaký vliv mají vrstevnické skupiny dětí staršího školního věku na klienty nízkoprahového zařízení dětí a mládeže.

Výzkumné otázky:

1. Co motivuje klienty k návštěvě klubu?
2. Jaké akce a činnosti jsou u klientů NZDM oblíbené?
3. Jaké jsou vztahy mezi klienty a pracovníky NZDM?
4. Jaké jsou vzájemné vztahy mezi klienty NZDM?

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum. HENDL (2005, s. 50) tvrdí, že: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“

ŠVAŘÍČEK a ŠEĐOVÁ (2007, s. 17) definují kvalitativní výzkum jako: „Proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu.“

Mou výzkumnou metodou byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. DISMAN (2000, s. 124) tvrdí, že „vyžadované informace jsou získávány v přímé interakci s respondentem. Rozhovor může být prováděn tváří v tvář nebo telefonicky.“

Rozhovor – v lednu 2021 jsem oslovila děti a mládež, které navštěvují dané zařízení NZDM, následně také sociální pracovníci daného klubu. Poté jsem začala tvořit strukturu otázek pro polostrukturovaný rozhovor. Použila jsem odlišnou strukturu pro klienty a pro sociální pracovníci. Celkový počet respondentů byl 5, z toho 4 byli klienti NZDM a pátá byla sociální pracovnice NZDM. Rozhovory probíhaly online přes skype nebo telefon kvůli vládnímu nařízení skrze pandemii. Rozhovory byly nahrávány a následně přepsány.

Cílovou skupinou se pro mě stali klienti NZDM ve věku 11–26 let, kteří navštěvují klub. Dále sociální pracovnice, která byla zároveň vedoucí pracovnící NZDM.

4.2 Vlastní výzkum

Vlastní výzkum byl rozdělen do dvou oblastí. První oblast zpracovává údaje o klientech NZDM a také jejich motivaci k návštěvě NZDM. Druhá oblast zpracovává výstupy z rozhovorů s klienty nízkoprahového zařízení dětí a mládeže. Celkem byli zvoleni 4 klienti ve věku od 11 do 14 let, kteří NZDM navštěvují.

Následující tabulka nám odpovídá na výzkumnou otázku číslo jedna.

VO č. 1: Co motivuje klienty k návštěvě klubu?

Kategorie	Věk	Pohlaví	Motivace k navštěvování NZDM
R1	12 let	dívka	kamarádi, ping-pong
R2	13 let	dívka	kamarádi, hry, x-box, volný čas, nuda
R3	11 let	chlapec	kamarádi, hry
R4	14 let	dívka	kamarádi, hry, pokec s kamarády a s pracovníky klubu

Tabulka č. 1 Údaje o respondentech (vlastní).

Všichni klienti NZDM uvedli, že největší motivací chození do klubu jsou kamarádi a hry, které se v klubu nachází.

„No já jsem tam hlavně chodila kvůli kamarádkám a ping-pongu.“ (respondent č. 1)

Další respondent dodal, že chodí do klubu, když má volný čas nebo se nudí.

„Chodila jsem tam hlavně s kamarády, se sourozencem, a to proto, že je tam zábava a hry – Xbox, karty. Chodívala jsem tam, když jsem měla volný čas a nudila jsem se.“ (respondent č. 2)

Další z respondentů uvedl, že motivací chození do klubu je právě pokec s kamarády a s pracovníky klubu.

„Můžu se tam potkat s kámošema, seznámit se s někým novým, můžeme si zahrát různé hry, pokecat nebo natáčet videa na TikTok. Je to super, že máme kde být a nikdo nás neprudí. Když něco řeším ve škole, s klukama nebo víš co, takový ty témata, který nechci řešit s našima, tak tam vždycky pokecám s pracovníkama a probereme to.“ (respondent č. 4)

Následující tabulka nám odpovídá na výzkumnou otázku číslo dvě a tři.

VO č. 2: Jaké akce a činnosti jsou u klientů NZDM oblíbené?

VO č. 3: Jaké jsou vztahy mezi klienty a pracovníky NZDM?

Kategorie	Nejoblíbenější činnost v NZDM	Nejoblíbenější akce v NZDM	Vztah s pracovníky v NZDM
R1	ping-pong	přespávačka, táboráky, opékání	neutrální
R2	neuveдено	přespávačky, opékání	dobry
R3	hry, deskovky, ping-pong, miniposilovna	nezúčastnil se	dobry

R4	venkovní hry, baseball	přespávačky, výlety, přednáška, kvízy, akce u karavanu	dříve velmi dobrý, nyní neutrální

Tabulka č. 2 NZDM a klient (vlastní).

VO č. 2: 3 respondenti uvedli, že nejoblíbenější činností v NZDM jsou hry.

Jeden z respondentů konkretizoval svou nejoblíbenější činnost, kterou je ping-pong.

„... když du do klubu, mám nejradši ping-pong, kterej doma nemám.“ (respondent č. 1)

Další z respondentů neuvedl konkrétní činnost, ale obecně nazval všechny činnosti pod slovem zábava.

„Na klubu mám nejraději, že je tam zábava pro děcka.“ (respondent č. 2)

Další z respondentů jmenoval hry, jako jsou například deskovky, miniposilovna a opět ping-pong.

„... ale v klubu mě baví hry, deskovky, ping-pong a miniposilovna. Nejvíc mě baví ping-pong, protože si pinkáme spolu a pokecáme.“ (respondent č. 3)

Poslední z respondentů dodal, že nejoblíbenější činností jsou venkovní hry, jako je například baseball.

„... hrajeme nějaký venkovní hry, dost nás teď baví takovej předělanej baseball.“ (respondent č. 4)

VO č. 3: 3 respondenti se shodli na tom, že mezi nejoblíbenější akce v NZDM patří jednoznačně přespávačky a opékání.

„Dobrá je přespávačka a v létě táboráky, opíkačky.“ (respondent č. 1)

„Nejvíce mě baví přespávačky a opíkání.“ (respondent č. 2)

Jeden z respondentů se nezúčastnil žádné akce, tudíž nemá nejoblíbenější akci v klubu NZDM.

„Zatím ty akce, kde jsou jako přespávačky atd., tak tam jsem nebyl.“ (respondent č. 3)

Poslední respondent dodal, že mezi nejoblíbenější akce patří mimo jiné i výlety, turnaje, kvízy, přednášky a akce u karavanu.

„Hlavně přespávačky, pak různé výlety, třeba jak jsme byli v aquáci, v jump parku, na sport life festivalu, kde jsme potkali s youtubery, byli jsme taky třeba v kině, lanovým centru na bobové dráze a tak. Jednou jsme byli i ve velké počítačové firmě, bylo to tam skvělý, takovou práci bych taky jednou chtěla mít, líbilo se mi, jak to tam fungovalo, ti lidi tam mohli pracovat tak, jak jim to vyhovovalo, bylo jedno, jestli přišli ráno nebo až večer. Na střeše měli velkou terasu, v kuchyni mega výběr ovoce a různých zákusků a tak. Říkali nám o své práci, dali jsme si pizzu, koukli na programování robotů. Bylo to jak někde ve filmu nebo třeba v Googlu. Klub pak taky pořádá akce, kdy se někam vyjede na více dní, byla jsem s nima třeba stanovat na Vranclu nebo jsme se byli učit jezdit na snowboardu v Jeseníkách, zařídili nám aj půjčení vybavení a tak, bylo to super, na prkně jsem stála poprvý a teď už sježu kopec. Občas je taky v klubu zajímavá přednáška, setkali jsme se třeba s klukem, co užíval drogy, tak nám vyprávěl svůj příběh, nebo přišla holka, co si prošla anorexií, pak občas jsou nějaký kvízy a třeba přednášky o cestování o nějaký zemi, já jsem byla třeba na přednášce o Norsku a o Africe a afrických kmenech. Pak mě ještě napadají takový ty klasický akce u karavanu – to je taková maringotka u školáku, kde se scházíme s pracovníky venku, mají tam různé sportovní vybavení, longboardy, míče, sklackline a tak, často tam opíkáme špekáčky, kecáme a hrajeme nějaký venkovní hry, dost nás teď baví takovej předělanej baseball.“ (respondent č. 4)

Z uvedených respondentů mají klienti NZDM s pracovníky dobrý nebo neutrální vztah.

První respondent uvádí, že pracovníci jsou v pohodě, ale moc se s nimi nebaví.

„Jako jsou v pohodě, ale moc se s nima nebavím.“ (respondent č. 1)

Další respondenti uvádí, že mají s pracovníky dobrý vztah.

„Jsou tam milý pracovníci nebo ti pořadatelé, mám s nimi dobrý vztah, zapojují se do všech her s náma, radí nám atd. Když se jim svěříš, tak to nikomu neřeknou, jsou spolehliví a zábavní. Asi pomáhají i s doučováním, ale na to já jsem se jich ještě neptala.“ (respondent č. 2)

„Hm no, bavíme se. Když si s nimi chceme hrát, tak si s námi zahrajou. A když jsme potřebovali poradit, tak nám poradili, třeba při hře na Xboxu. Celkově nemáme žádný problém.“ (respondent č. 3)

Poslední respondent uvedl, že dříve měl s pracovníky velmi dobrý vztah, ale potom se pracovníci vyměnili a už ten vztah tak dobrý není.

„Jak ke kterým, mám tam oblíbený a méně oblíbený, teď ti noví jsou na můj vkus taková moc přísní a působí na mě spíš jako taková učitelé, vychovatelé a tak, jako jsou v pohodě, ale nejsou to taková kámoši jako třeba ti, co tam byli předtím. Jeden pracovník to třeba dost hroší a furt s náma chce něco řešit a poučuje nás, což mě někdy fakt nebaví, když to musím poslouchat ve škole, doma a pak ještě na klubu, kde už chci mít svůj klid. Jinak jsem měla klíčového pracovníka, aspoň tak tomu teda říkají, a to byla Maruška a ta je super, té maximálně důvěřuju, probíráme spolu všechno, často si i napíšeme na facebooku přes její pracovní profil, když třeba něco řeším a potřebuju ji. Spolu řešíme aj různé problémy a docela se mi i daří dát si nějaký věci do kupy. Akorát ta teď zrovna odešla, což mě hodně štve, pač už tam nikoho takovýho nemám. Nejvíce mě asi na tom štve právě to střídání pracovníků, za ty 2 roky, co tam chodím, se tam už vystřídalo spousta různých lidí, je to vždýcky divný zvykat si na někoho cizího, před tím tam dlouho let byla Monika a ta byla super, dělala všechny ty akce a v klubu se pořád něco dělo, řešili jsme s ní úplně všechno, když odešla, tak nám tam zůstala aspoň Maruška, se kterou jsem si vytvořila dobrou vztah, a teď odešla i ona. Nechápu, proč tam nikdo nepracuje dýl a furt se to takhle střídá.“ (respondent č. 4)

VO č. 4: Jaké jsou vzájemné vztahy mezi klienty NZDM?

Sociální pracovnice uvedla, že klienti na sebe mají významný vliv, a to nejvíce při docházce do klubu. Také dochází k negativnímu ovlivňování, kvůli kterému klienti snadno překročí hranice slušného chování k pracovníkům a mohou následovat tresty. Rozhovor dále viz příloha č. 5.

„Obecně jsem si všimla, že se navzájem domlouvají, kdy přijdou do klubu, aby se jich tam potkalo co nejvíce. Vnímají to jako rovnici: hodně lidí = zábava. Jakmile přijde nějaký klient do klubu a nikdo tam není, většinou zase odejde nebo ihned píše ostatním. Ovlivňují se dost, jakmile se to zvrtně a jeden začne zkoušet naše hranice, mají v ten moment dost odvahy i všichni ostatní, v tento moment je úkolem pracovníka včas zasáhnout a nenechat je tyto pomyslné hranice překročit. Vztah pracovníka a klienta je sice přátelský, důvěrný a hlavně partnersky na

stejně úrovni, je však potřeba si uvědomit, že vše má svá pravidla, se kterými byli klienti při první návštěvě klubu seznámeni a se kterými souhlasili. S akcemi je to podobné, ty ale bývají většinou rychle obsazené. Co se týká činností na klubu, je potřeba vždy využít trochu té správné motivace, máme tam spoustu věcí, které si mohou zahrát, zapůjčit, ale kdyby bylo jen na nich, většinou by jen posedávali na gauči, kecali, streamovali nebo natáčeli vtipná videa. Když ale pracovník navrhne nějakou aktivitu a začne ji s nimi provozovat, většinou se nakonec všichni chytí a baví je to, i přestože ze začátku se nikdo moc netváří cokoli dělat jinak. Motivujeme je na různé turnaje, soutěže za různé výhody na klubu nebo drobnou odměnu. Pravidlem je, že se klienti žádné z aktivit účastnit nemusí, vždy mají k dispozici pravidlo STOP a kdykoli mohou s čímkoli přestat, kdykoli mohou z klubu odejít a zase přijít, nemusí nikomu nic říkat ani nic vysvětlovat, veškeré služby jsou čistě na dobrovolném principu, tzn. nabízíme možnosti a klienti vybírají.“ (respondent – sociální pracovnice)

4.3 Výzkumné závěry

Bylo zjištěno, že všichni respondenti dochází do nízkoprahového zařízení na základě motivace kamarádů, se kterými tráví v daném klubu společný čas. Dalším důvodem jejich návštěvy klubu jsou hry. Mohou to být hry deskové, stolní nebo ty, které doma klienti nemají. Posledním důvodem je povídání si s kamarády, ale také se sociálními pracovníky klubu.

Tři ze čtyř respondentů uvedli, že mají v klubu svou nejoblíbenější akci i činnost, kterých se rádi zúčastní. První nejoblíbenější činností je ping-pong, který respondenti doma nemají, a také hry, které mohou v klubu společně hrát. Jeden z respondentů uvedl i minipilovnu. Za nejoblíbenější akci můžeme považovat přespávačky, které klub pořádá. Dále jsou oblíbené opékačky, které se konají venku při táboráku. Jeden z respondentů uvedl, že mezi nejoblíbenější akce patří výlety, které klub pořádá, a také přednášky a kvízy, které se konají v klubu.

Velice důležitým faktorem jsou vztahy mezi pracovníky a respondenty daného klubu. Respondenti popsali svůj vztah k sociálním pracovníkům. Dva ze čtyř respondentů uvedli, že mají dobrý vztah, zbylí dva respondenti mají vztah neutrální. Sociální pracovníci jsou příjemní, ale respondent nevidí důvod ke komunikaci s nimi. Dále bylo uvedeno, že pracovníci jsou velice milí, ochotní a zapojují se do her s respondenty, také jim dokážou poradit a respondenti se jim mohou svěřit, protože si naprosto důvěřují. Jeden respondent popsal svůj vztah k pracovníkům, kdy má v klubu více, ale také méně oblíbené pracovníky. Dříve měl skvělé vztahy, protože tam byli bývalí pracovníci, se kterými měl nadstandardní vztah. Nyní v klubu pozoruje změny a časté střídání pracovníků, takže si k nim nevytváří příliš osobní vztahy. Můžeme tedy říct, že vztahy jsou dobré nebo neutrální.

Sociální pracovnice uvedla, že respondenti mezi sebou mají velice dobré vztahy a dochází k vzájemnému ovlivňování mezi respondenty. Zejména při rozhodování, zda do klubu dojit, či nikoliv. Sociální pracovnice je přesvědčena, že se respondenti domlouvají, kdy přijít, aby jich bylo v klubu co nejvíce a tím pádem byla větší zábava. Také dochází k negativnímu ovlivňování, které může způsobit různé problémy či nějaký trest, například zákaz návštěvy klubu na určitý čas. Může se jednat o neslušné chování vůči pracovníkům nebo respondentů mezi sebou. Přestože vztah pracovníka a respondentů je přátelský a důvěrný, musí být zachována určitá pravidla a normy, které jsou potřeba pro fungující vzájemný vztah.

ZÁVĚR

Cíl bakalářské práce byl naplněn. Charakterizovali jsme systém práce s klientem NZDM a v rámci výzkumného šetření zjistili, jaký vliv mají vrstevnické skupiny v NZDM na děti staršího školního věku. Byly zodpovězeny výzkumné otázky, kdy se prokázal úzký vztah respondentů s NZDM.

Myslím si, že nízkoprahová zařízení nejsou dostatečně propagována a velice výjimečně se dostávají k lidem do povědomí. Může to být skrze vlastní zkušenost, kamarády. Jsem osobně přesvědčena, že propagace nízkoprahových zařízení by se měla zvýšit, a to proto, aby se NZDM dostala co nejvíce do povědomí ostatních lidí. Myslím si, že NZDM dokážou lidem poskytnout spoustu příležitostí, pomocí kterých mohou trávit svůj volný čas. Také poskytnou spoustu možností, jak efektivně tento čas využít. Tím myslím především kvízy a turnaje, při kterých se můžeme něco naučit. Mohou to být také výlety, skrze které poznáme nová místa v ČR.

Chci zde vyzdvihnout význam nízkoprahových klubů právě proto, že poskytují programy v rámci primární prevence. Myslím si, že tento fakt by měl být zohledněn v rámci škol a různých přednášek, jako je například přednáška o drogách, o pohlavně přenosných chorobách, popřípadě také beseda s člověkem, který zažil některou z uvedených možností. Tito lidé mohou předat dětem mnohem více zkušeností, než se na první pohled zdá. Myslím si, že děti potřebují vidět i odstrašující případy, aby je dané chování odradilo a nedělaly to samy.

Jsem přesvědčena, že největším problémem jsou finance. Sama jsem navštívila dvě nízkoprahová zařízení a jejich vybavení bylo dostačující, ale byla by potřeba rekonstrukce. V jednom z klubů se povedlo vyhrát soutěž a poté mohla proběhnout rekonstrukce. Myslím si, že pracovníci daných klubů by měli být více finančně ohodnoceni. Při své práci se setkávají s různými lidmi a nikdo nemůže předpokládat, jak se daný člověk zachová. Zejména při streetworku, kdy pracovník jde do přirozeného prostředí klienta, což může být například park.

Závěrem bych chtěla říci, že jsem ráda, že jsem sama navštěvovala zařízení jako klient a poté v rámci praxe. Měla jsem možnost vidět věci z obou stran a nikdy bych si nemyslela, že nízkoprahové zařízení poskytuje tolik služeb. Ocenila jsem také systém, jakým funguje. Tím mám na mysli anonymitu, mlčenlivost, dobrovolnost a v neposlední řadě velice přátelské chování ostatních i pracovníků. Prostředí klubu ve mně vyvolávalo velice příjemný a klidný pocit

a pohodovou atmosféru místa, kde se člověk může cítit bezpečně a vytvořit si svou druhou rodinu.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Děti

Obrázek č. 2: NZDM v Jihomoravském kraji

SEZNAM SCHÉMAT

Schéma č. 1: Pozice sociálního pracovníka mezi klientem a jeho prostředím

Schéma č. 2: Schéma hierarchie volnočasových aktivit v NZDM

SEZNAM TABULEK

Tabulka č.1: Údaje o respondentech

Tabulka č. 2: NZDM a klient

SEZNAM ZKRATEK

OCH Oblastní charita

NZDM Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ

BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Lubomír PELECH. Slabikář sociální práce na ulici, supervize, streetwork, financování. Brno, 2003. ISBN 80-7239-148-8.

BLINKA, Lukas. Online závislosti. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-0992-0.

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK. POJMOSLOVÍ nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Praha, 2008. (zdroj: https://archiv.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1624&site=cas)

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 978-80-246-0139-7.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-262-0982-9.

HERZOG, Aleš. Nízkoprahovost aneb jak pracovat s prahy. Praha, 2007. ISBN 978-80-254-4001-8.

HOLASOVÁ, Věra Malík. Kvalita v sociální práci a sociálních službách. Praha: Grada. 2014. ISBN 978-80-247-4315-8.

JANEBOVÁ, Radka. Sociální práce. Praha, 2007. ISBN 978-80-254-4001-8.

JEDLIČKA, Richard a kolektiv. Poruchy socializace u dětí a dospívajících. Prevence životních selhání a krizová intervence. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5.

KABÍČEK, P., L. CSÉMY a J. Hamanová a kolektiv. Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví. TRITON, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4.

KLÍMA, Petr. Kontaktní práce, antologie textů České asociace streetwork. Praha: Česká asociace streetwork, 2009. ISBN 978-80-254-4001-8.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie: 2., aktualizované vydání, Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

MACEK, Petr. Adolescence: druhé upravené vydání, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-17178-747-7.

MATOUŠEK, Oldřich a kolektiv. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

PUNGEROVÁ, Michaela a kolektiv. Psychologie: pro studenty pedagogických oborů, vydání 1, Praha: Grada, 2019. ISBN 987-80-271-0532-8.

ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-736-7951-4.

SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže, uvedení do problematiky. Praha: Grada, 2010. ISBN 987-80-247-2907-7.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-9645-1.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2846-2.

Legislativní dokumenty:

ČESKO. Vyhláška 505/2006 Sb., ze dne 15. listopadu 2006. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Vyhlaska_c._505_2006.pdf/541be239-51fb-5924-bf4e-aecf544f318b

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., ze dne 14. března 2006. Zákon o sociálních službách. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Zakon_o_socialnich_sluzbach-stav_k_1.10.2017.pdf/a538a1ee-153e-a989-b2b5-c62ae97d5262

Internetové zdroje:

Web. 1 Děti [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.substitucni-lecba.cz/novinky/drogove-nebezpeci-muze-na-dospivajici-ci-hat-temer-vsude-240>

Web. 2 Demografický vývoj Jihomoravského kraje [online]. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xb/zakladni_tendence_demografickeho_socialniho_a_ekonomickeho_vyvoje_jihomoravskeho_kraje

Web. 3 Mapa [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/search/n%C3%ADzkoprahov%C3%A9+za%C3%ADzen%C3%AD+pro+d%C4%9Bt%C3%AD+ml%C3%A1de%C4%9B/%49.1871886,16.4581038,10z?hl=cs>

Web. 4 Sociální služby Jihomoravského kraje [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://socialnisluzby.kr-jihomoravsky.cz/Sluzby/Vyhledat?strankovani=&cilovaSkupina=&formaSluzby=1&zivotniSituace=&druhSluzby=13&klicoveSlovo=&obec=&okres=&vzdalenost=10>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Rozhovor č. 1

Příloha č. 2 – Rozhovor č. 2

Příloha č. 3 – Rozhovor č. 3

Příloha č. 4 – Rozhovor č. 4

Příloha č. 5 – Rozhovor č. 5

Rozhovor s respondentem č. 1

Dívka, 12 let

1. Jak jsi se o klubu dozvěděla?

„No mně o tom řekla kamarádka, když jsme byly venku.“

2. Jak často klub navštěvuješ?

„Naposledy jsem tam byla v listopadu asi, nebo já nevím. Chodila jsem tam jednou týdně. Pak mě to začalo nudit, tak jsem tam už nechodila, ale kvůli koronaviru tam nechodím už dlouho.“

3. Za jakým účelem chodíš do klubu?

„No já jsem tam hlavně chodila kvůli kamarádkám a ping-pongu.“

4. Našla jsi v klubu kamarády? Bavíš se s nimi dodnes?

„Já jsem chodila do klubu hlavně skrz kamošku, protože řekla, že klub je super, prostě že bych tam měla někdy jít, a tak jsem s ní šla a prostě jsem se nejdřív styděla a nenašla jsem si nový kamarády, bavím se jen s ní.“

5. Pokud klub pořádá různé akce, například přespávačky, kvízy a turnaje, zúčastníš se?

„Tak třeba já o tom nikdy nevím, ani nevím, v jaký den to je a v jaký čas, takže nechodím. Normálně se toho nezúčastním no.“

6. Jaké akce nebo činnosti máš v klubu nejraději?

„Já se těchto akcí nezúčastním, protože o nich nevím, ale když jdu do klubu, mám nejradši ping-pong, kterej doma nemám. Dobrá je přespávačka a v létě táboráky, opíkačky.“

7. Chybí ti v klubu nějaké akce, popřípadě jaké?

„Ani ne. Moc se akcí nezúčastňuju, takže mi stačí jen přespávačky a opíkačky.“

8. Jaký máš vztah k pracovníkům daného klubu?

„Jako jsou v pohodě, ale moc se s nimi nebavím.“

9. Co pro tebe klub znamená?

„Místo, kde je dost her a věcí, s kterými si můžu hrát. A taky tam není nuda.“

10. Změnila bys něco na klubu?

„Já bych tam nic neměnila.“

Rozhovor s respondentem č. 2

Dívka, 13 let

1. Jak jsi se o klubu dozvěděla?

„Mně o tom řekli kamarádi, že se tam hrají hry a je tam zábava. Tak jsme se domluvili a společně tam zašli.“

2. Jak často klub navštěvuješ?

„Já tam chodívala tak 3krát až 4krát do měsíce, ale kvůli koronavirusu tam nechodím vůbec.“

3. Za jakým účelem chodíš do klubu?

„Chodila jsem tam hlavně s kamarády, se sourozencem, a to proto, že je tam zábava a hry – Xbox, karty. Chodívala jsem tam, když jsem měla volný čas a nudila jsem se.“

4. Našla jsi v klubu kamarády? Bavíš se s nimi dodnes?

„Ano, našla jsem jenom dva kamarády, bavili jsme se i mimo klub, myslím v osobním životě a tak. A pořád se bavíme, jsou to super kámoši.“

5. Pokud klub pořádá různé akce, například přespávačky, kvízy a turnaje, zúčastníš se?

„Moc často na ně nechodím. Na turnaje a kvízy bych tam asi nešla, protože by mě to asi nebavilo a ani bych tam stejně nemohla.“

6. Jaké akce nebo činnosti máš v klubu nejraději?

„Na klubu mám nejraději, že je tam zábava pro děcka. Nejvíce mě baví přespávačky a opíkání.“

7. Chybí ti v klubu nějaké akce, popřípadě jaké?

„Asi mi tam nic nechybí, spíš tam chybí děcka. Jsou dobrý ty přespávačky, opíkání a hry. Ale je tam málo děcek v letech 12, 13 a 14, takže je tam spíše taková nuda, takže tak no.“

8. Jaký máš vztah k pracovníkům daného klubu?

„Jsou tam milý pracovníci nebo ti pořadatelé, mám s nimi dobrý vztah, zapojují se do všech her s náma, radí nám atd. Když se jim svěříš, tak to nikomu neřeknou, jsou spolehliví a zábavní. Asi pomáhají i s doučováním, ale na to já jsem se jich ještě neptala.“

9. Co pro tebe klub znamená?

„Pro mě klub znamená zábavu, když se nudím, tak se nudit nebudu, místo, kde se můžeme potkat s kamarády a bavit se s nimi.“

10. Změnila bys něco na klubu?

„Nakoupila bych tam víc kamarádů, a to je asi vše.“

Rozhovor s respondentem č. 3

Chlapec, 11 let

1. Jak jsi se o klubu dozvěděl?

„Mně o tom řekl můj kamarád, když jsme šli ze školy dom, že tam chodí a je tam sranda.“

2. Jak často klub navštěvuješ?

„Já jsem tam chodíval 1krát týdně s kámošem a kvůli koruně jsem tam nebyl jeden rok.“

3. Za jakým účelem chodíš do klubu?

„Chodíval jsem do klubu s kámošema, protože tam byly hry, který nejsou u mě doma.“

4. Našel jsi v klubu kamarády? Bavíš se s nimi dodnes?

„V klubu jsem si nenašel žádný kámoše, maximálně jsem chodil do klubu s kámošem, se kterým se znám od školy, ale jinak se s nikým nebavím, nikoho neznám a není můj kámoš.“

5. Pokud klub pořádá různé akce, například přespávačky, kvízy a turnaje, zúčastníš se?

„Když klub uspořádá nějaký soutěž nebo akce a věděl bych, od kolika let to je, od kdy to je, do kdy to je a kde to je, tak bych tam nešel, aji kdyby mě někdo o to prosil, tak bych tam prostě nešel.“

6. Jaké akce nebo činnosti máš v klubu nejraději?

„Zatím ty akce, kde jsou, jako přespávačky atd., tak tam jsem nebyl, ale v klubu mě baví hry, deskovky, ping-pong a miniposilovna. Nejvíce mě baví ping-pong, protože si pinkáme spolu a pokecáme.“

7. Chybí ti v klubu nějaké akce, popřípadě jaké?

„Chybí mi nějaké stezky odvahy na věž, která je poblíž klubu, a tomuto typu podobný akce. V klubu mi nechybí nic, protože to, co je v klubu a je tam koupený, je super, děcka se zabaví na tom, co tam mají.“

8. Jaký máš vztah k pracovníkům daného klubu?

„Hm no, bavíme se. Když si s nimi chceme hrát, tak si s námi zahrajou. A když jsme potřebovali poradit, tak nám poradili, třeba při hře na Xboxu. Celkově nemáme žádný problém.“

9. Co pro tebe klub znamená?

„Místo, kam jsem chodil po škole, abych si zrelaxoval a nemyslel na školu a byl v tom klubu s kamarády.“

10. Změnil bys něco na klubu?

„Neměnil bych nic, ani mi nevadí, že do klubu chodí o hodně starší lidi, a to je dobrý podle mě.“

Rozhovor s respondentem č. 4

Dívka, 14 let

1. Jak jsi se o klubu dozvěděla?

„Pracovníci z klubu přišli k nám do školy, měli u nás ve třídě přednášku na téma drogy a zároveň nám řekli o klubu, co tam všechno mají a že můžeme kdykoli přijít, jeden den jsme se s holkama ze třídy domluvily, že se tam po škole zajdeme podívat, znělo to docela dobře, říkali, že tam mají fotbálek, různé hry, pleják a je tam pohoda, zrovna bylo hnusný počasí, tak jsme neměly moc co dělat, u nás bejt nemůžeme, mamka nemá ráda, když máme návštěvy. A venku je zima, tak se nemáme moc kde potkat kromě školy.“

2. Jak často klub navštěvuješ?

„Záleží jak kdy, jak se mi chce, jaký je venku počasí a taky kdo tam bude nebo jestli je nějaká akce, ale tak dvakrát do týdne se tam otočím nebo pak třeba potkám pracovníky venku na streetu a pokecáme tam, to se třeba potkáváme skoro každéj pátek před školou, tam vždycky v pátek chodí.“

3. Za jakým účelem chodíš do klubu?

„Můžu se tam potkat s kámošema, seznámit se s někým novým, můžeme si zahrát různé hry, pokecat nebo natáčet videa na TikTok. Je to super, že máme kde být a nikdo nás neprudí. Když něco řeším ve škole, s klukama nebo víš co, takový ty témata, který nechci řešit s našima, tak tam vždycky pokecám s pracovníkama a probereme to.“

4. Našla jsi v klubu kamarády? Bavíš se s nimi dodnes?

„Jo hodně, přišla jsem tam jen se dvěma kamoškama a teď se tam bavím skoro s každým, je to super parta, hlavně jsem se mohla seznámit aj s lidma, se kterýma jsem se ve škole nikdy nebavila, protože jsou třeba starší jak já, no a díky tomu, že se známe z klubu, se teď už normálně bavíme.“

5. Pokud klub pořádá různé akce, například přespávačky, kvízy a turnaje, zúčastníš se?

„Jo, klub toho pořádá docela dost, účastním se skoro vždycky, když mi to rodiče dovolí. Nejlepší na tom je, že většina akcí je zdarma nebo jen za malej příspěvek. Děláme různé věci, na který by mi jinak rodiče nedali peníze.“

6. Jaké akce máš v klubu nejraději?

„Hlavně přespávačky, pak různé výlety, třeba jak jsme byli v aquáci, v jump parku, na sport life festivalu, kde jsme potkali s youtubery, byli jsme taky třeba v kině, lanovým centru na bobové dráze a tak. Jednou jsme byli i ve velké počítačové firmě, bylo to tam skvělý, takovou práci bych taky jednou chtěla mít, líbilo se mi, jak to tam fungovalo, ti lidi tam mohli pracovat tak, jak jim to vyhovovalo, bylo jedno, jestli přišli ráno nebo až večer. Na střeše měli velkou terasu, v kuchyni mega výběr ovoce a různých zákusků a tak. Říkali nám o své práci, dali jsme si pizzu, koukli na programování robotů. Bylo to jak někde ve filmu nebo třeba v Googlu. Klub pak taky pořádá akce, kdy se někam vyjede na více dní, byla jsem s nima třeba stanovat na Vranclu nebo jsme se byli učit jezdit na snowboardu v Jeseníkách, zařídili nám aj půjčení vybavení a tak, bylo to super, na prkně jsem stála poprvý a teď už sježu kopec. Občas je taky v klubu zajímavá přednáška, setkali jsme se třeba s klukem, co užíval drogy, tak nám vyprávěl svůj příběh, nebo přišla holka, co si prošla anorexií, pak občas jsou nějaký kvízy a třeba přednášky o cestování o nějaký zemi, já jsem byla třeba na přednášce o Norsku a o Africe a afrických kmenech. Pak mě ještě napadají takový ty klasický akce u karavanu – to je taková maringotka u školáku, kde se scházíme s pracovníky venku, mají tam různé sportovní vybavení, longboardy, míče, sklackline a tak, často tam opíkáme špekáčky, kecáme a hrajeme nějaký venkovní hry, dost nás teď baví takovej předělanej baseball.“

7. Chybí ti v klubu nějaké akce, popřípadě jaké?

„Teď, co se změnil pracovníci, už je těch akcí mnohem míň, než bývalo, a je to celkem škoda, hlavně tady ti pracovníci nechtějí jezdit nikam na více dní ani nechtějí přespávačku a přes noc to byly vždycky nejlepší akce. Dřív když jsme chtěli nějakou akci nebo nás zajímalo nějaký téma, mohli jsme přijít na klientskou poradou. Tam mohli všichni, co tam chodili dávat různé návrhy na to, co by kdo v klubu chtěl dělat a jaký věci nás třeba teď trápí a zajímají, z toho pak vyšlo téma na celý měsíc a na to téma pak byly různé aktivity a povídání.“

8. Jaký máš vztah k pracovníkům daného klubu?

„Jak ke kterým, mám tam oblíbený a méně oblíbený, teď ti noví jsou na můj vkus takoví moc přísní a působí na mě spíš jako takoví učitelé, vychovatelé a tak, jako jsou v pohodě, ale nejsou to takoví kámoši, jako třeba ti, co tam byli předtím. Jeden pracovník to třeba dost hrotí a furt s náma chce něco řešit a poučuje nás, což mě někdy fakt nebaví, když to musím poslouchat ve škole, doma a pak ještě na klubu, kde už chci mít svůj klid. Jinak jsem měla klíčovýho pracovníka, aspoň tak tomu teda říkají, a to byla Maruška a ta je super, té maximálně důvěřuju, probíráme spolu všechno, často si i napíšeme na facebooku přes její pracovní profil, když třeba něco řeším a potřebuju ji. Spolu řešíme aj různé problémy a docela se mi i daří dát si nějaký věci do kupy. Akorát ta teď zrovna odešla, což mě hodně štve, pač už tam nikoho takovýho nemám. Nejvíc mě asi na tom štve právě to střídání pracovníků, za ty 2 roky, co tam chodím, se tam už vystřídalo spousta různých lidí, je to vždycky divný zvykat si na někoho cizího, před tím tam dlouho let byla Monika a ta byla super, dělala všechny ty akce a v klubu se pořád něco dělo, řešili jsme s ní úplně všechno, když odešla, tak nám tam zůstala aspoň Maruška, se kterou jsem si vytvořila dobrej vztah, a teď odešla i ona. Nechápu, proč tam nikdo nepracuje dýl a furt se to takhle střídá.“

9. Co pro tebe klub znamená?

„Vím, že tam můžu kdykoli přijít, vždy tam bude pohoda, sranda, super lidi, když něco řeším, můžu se s čímkoli svěřit, nikde to pracovníci neřeknou. S klubem zažiju to, co bych asi jinde ani nezkusila, nikdy předtím jsem nebyla třeba v Aqualandu Moravia nebo v jump parku, protože si to naši nemohli dovolit, ale klub mi dá tu možnost tam jet zdarma nebo za málo peněz. Když se nudím, když je venku hnusně, když se potřebuju vypovídat nebo když nemáme s kámošema kam jít, tak klub je pro nás vždycky ready. Teď je to trochu jiný, když je ten covid, nechodíme tak často, moc se ani nevyznám, kdy mají a nemají otevřeno, pořád se mění otevíračka a podmínky, ale když už tam nejsou bývalí pracovníci, tak tam stejně nemám takovou potřebu chodit jako dřív, akorát mi chybí všichni kámoši, to zas jo.“

10. Změnila bys něco na klubu?

„Asi bych chtěla, aby bylo otevřeno dýl, třeba každý den až do 8 do večera, nebo třeba někdy i o víkendu. A chtěla bych, aby tam byli v pohodě pracovníci, kteří se nebudou pořád střídát, a

už bych taky chtěla, aby se otevřelo teď v téhle době normálně a já se konečně mohla potkávat na klubu se svými kámošema, jako to bylo dřív.“

Rozhovor se sociální pracovnící č. 5

Žena, 29 let

1. Co bylo Vaší motivací jít pracovat do NZDM?

„Byla jsem zrovna po škole a neměla jsem žádné zkušenosti v sociálních službách, když nepočítám školní praxi. Ve svém volném čase jsem učila děti a mládež tančit v jedné brněnské taneční škole, zároveň jsem byla programovou vedoucí v pionýrské skupině a chystala jsem volnočasový program na různé výpravy, tábory, dětské dny a další veřejné akce, jež byly určeny pro děti a mladé lidi. Vzhledem k mému věku a těmto zkušenostem jsem se rozhodla zahájit svoji profesní kariéru s cílovou skupinou dětí a mládeže. Hledala jsem tedy pracovní nabídky v těch sociálních službách, jež se na tuto cílovou skupinu zaměřují. NZDM je ideálním místem pro začínajícího mladého sociálního pracovníka, který má k dětem a mladým lidem blízko. Věděla jsem, že jim budu mít co nabídnout a že se v této práci budu moci maximálně seberealizovat. Sama jsem v té době měla ještě živě v paměti, jaké strasti a otázky mě provázely během období mého dospívání. Vzpomínala jsem na to, jak nebezpečný může být nadbytek volného času, který není nijak smysluplně využit, a co vše může nabídnout rozmanitá ulice v kombinaci s nudou.

NZDM má také specifickou pracovní dobu, která je vhodná pro lidi bez závazků, jelikož se pracuje převážně v odpoledních až večerních hodinách. Neměla jsem tedy co dál řešit a vzhledem k nabídce, jež odpovídala mé představě, jsem se přihlásila do (v té době aktuálně vypsaného) výběrového řízení na pozici Sociální pracovník v NZDM.“

2. Jak dlouho zde pracujete?

„4 roky, 1 rok na pozici sociální pracovník, 3 roky na pozici vedoucí NZDM.“

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání, popřípadě jaké musí mít pracovník NZDM dosažené vzdělání?

„Mám dokončené magisterské vzdělání v oboru Sociální práce na Masarykově Univerzitě v Brně, před tím jsem úspěšně absolvovala VOŠ Caritas – Olomouc v kombinaci s bakalářským studiem na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde jsem měla kombinaci oborů Sociální práce

a Sociální pedagogika. Předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka (tedy i sociálního pracovníka v NZDM) jsou legislativně upraveny v § 109 a § 110 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Sociální pracovník tedy musí mít dokončené vysokoškolské vzdělání, a to buď absolvováním vyšší odborné školy, nebo dokončením bakalářského programu zaměřeného na sociální práci. V NZDM dále může pracovat pracovník v sociálních službách, který nemůže oproti sociálnímu pracovníkovi vykonávat určité výkony a musí být vždy pod dohledem kvalifikovaného sociálního pracovníka, jedná se např. o uzavírání smluv, sociální šetření apod. Pracovníkovi v sociálních službách poslouží k výkonu povolání akreditovaný kurz pracovníka v sociálních službách.“

4. Co je největší motivací pro děti, aby navštívily Váš klub?

„Máme různé nástroje, pomocí kterých je pro nás jednodušší navázat vztah s potenciálně novým klientem. Hlavním cílem je sice sociální práce, ale ta může fakticky začít až po navázání důvěryhodného vztahu pracovník/klient. Proto potenciální klienty nejprve motivujeme nabídkou volnočasových aktivit, pozvánkou na různé výlety a akce, zapůjčení vybavení, jako je např. playstation, deskové hry, stolní tenis, stolní fotbal, šipky, posilovna, mixážní pult, promítání filmů na plátně, zapůjčení sportovního a výtvarného vybavení atd. Při těchto aktivitách pak navazujeme s klienty vztah, postupně o nich zjišťujeme více informací, co je trápí, s čím bychom jim mohli být nápomocní, tím určujeme míru potřebnosti našich služeb pro jednotlivé klienty. Zatímco u některých může být potřeba definována jako touha někam patřit, mít kde a jak trávit volný čas, touha po navázání nových vrstevnických vztahů apod., tak u dalších můžeme odhalit mnohem vyšší míru potřebnosti v podobě konkrétních problémů doma, ve škole, se závislostmi, sebepřijetím atd. Motivace dětí navštívit náš klub se dá tedy rozdělit do fáze počáteční (volný čas, nové aktivity, akce a vybavení) a fáze dlouhodobější spolupráce, kdy nás dítě potřebuje k řešení problémů, se kterými se v životě setkává a je nad jeho síly je sám řešit a přijímat.“

5. Jaké jsou u klientů nejoblíbenější akce?

„Dle mého názoru jsou to především akce vícedenní, které klienti vnímají jako určité dobrodružství v mnohdy jinak stereotypních dnech, jdou pozdě spát, jsou všichni pohromadě, tyto akce jsou pro ně určitým druhem adrenalinu. Dále milují výlety na nejrůznější zážitky, např. do

aquaparku, jump parku, lanového centra, konopné bludiště, festivaly apod., většina z našich klientů s rodiči na podobné aktivity nechodí, a to většinou z ekonomických důvodů, proto jsou pro ně tyto výlety vzácné a moc si je užívají. Většinou na tyto akce máme omezené kapacity a vždy je naplníme již v prvních dnech po vyhlášení.“

6. Jak se ovlivňují klienti při volbě činnosti v klubu a také při zúčastnění se různých akcí?

„Obecně jsem si všimla, že se navzájem domlouvají, kdy přijdou do klubu, aby se jich tam potkalo co nejvíc. Vnímají to jako rovnici: hodně lidí = zábava. Jakmile přijde nějaký klient do klubu a nikdo tam není, většinou zase odejde nebo ihned píše ostatním. Ovlivňují se dost, jakmile se to zvrtně a jeden začne zkoušet naše hranice, mají v ten moment dost odvahy i všichni ostatní, v tento moment je úkolem pracovníka včas zasáhnout a nenechat je tyto pomyslné hranice překročit. Vztah pracovníka a klienta je sice přátelský, důvěrný a hlavně partnersky na stejné úrovni, je však potřeba si uvědomit, že vše má svá pravidla, se kterými byli klienti při první návštěvě klubu seznámeni a se kterými souhlasili. S akcemi je to podobné, ty ale bývají většinou rychle obsazené. Co se týká činností na klubu, je potřeba vždy využít trošku té správné motivace, máme tam spoustu věcí, které si mohou zahrát, zapůjčit, ale kdyby bylo jen na nich, většinou by jen posedávali na gauči, kecali, streamovali nebo natáčeli vtipná videa. Když ale pracovník navrhne nějakou aktivitu a začne ji s nimi provozovat, většinou se nakonec všichni chytí a baví je to, i přestože ze začátku se nikdo moc netváří cokoli dělat jinak. Motivujeme je na různé turnaje, soutěže za různé výhody na klubu nebo drobnou odměnu. Pravidlem je, že se klienti žádné z aktivit účastnit nemusí, vždy mají k dispozici pravidlo STOP a kdykoli mohou s čímkoli přestat, kdykoli mohou z klubu odejít a zase přijít, nemusí nikomu nic říkat ani nic vysvětlovat, veškeré služby jsou čistě na dobrovolném principu, tzn. nabízíme možnosti a klienti vybírají.“

7. Jaký máte vztah s klienty?

„Vztah s klienty NZDM je velmi specifický a je dle mého názoru velmi obtížné nastavit v sobě ty správné hranice. Pro klienty bychom měli být přáteli, průvodci a rovnocennými partnery. Měli by nám důvěřovat, měli by mít odvalu svěřit se nám se vším, co je trápí. Na druhou stranu se snažíme jejich vývoj a období puberty zvládnout s co nejmenšími následky, a tak je někdy potřeba nastavit jim zrcadlo, navést je jiným směrem nebo např. sdělit jiný pohled a názor na

věc, to se ale u některých klientů nemusí potkat s pochopením. Tady pak vzniká hlavní rozdíl mezi pracovníkem a kamarádem vrstevníkem, který mu ve většině případů nikdy správný mantinel nenastaví. Občas jsou hranice vztahu klienta a pracovníka jen těžko viditelné, čas od času jsou tyto hranice překročeny a velmi těžko se pak zase vracejí zpět. Je to jedno z největších dilemat sociální práce v NZDM. Mnoho pracovníku si pokládá otázku, jak si udržet dobrý vztah, oblíbenost, důvěru a náklonnost klienta a zároveň ho usměřňovat a vést směrem, který mu v té chvíli nepřijde jako ten nejvíc cool, dohlížet na dodržování pravidel, udělení sankcí atp. To si asi každý musí ujasnit sám a je pravda, že každý pracovník má tyto hranice úplně jinak nastavené.“

8. Respektují klienti sankce, když poruší pravidla klubu? Můžete uvést příklady?

„Klienti většinou nechtějí respektovat sankce při porušení pravidel klubu a často je to důvod pro chvilkové ztráty spojení s klientem, kdy dojde k tomu, že se klient urazí, má pocit nespravedlnosti a křivdy. Já osobně se snažím většině věci zabránit, popř. řešit i hned na místě a včas. Mluvit o tom, najít řešení, kompromis, popř. domluvit se na trestu společně. Dle mých zkušeností vnímají klienti jako jeden z nejhorších trestů vykázaní z klubu, popř. zákaz na určitou dobu. Při vykázaní se cítí i trapně před svými vrstevníky a z mé práce jsem vysledovala, že je to pro ně opravdu velmi nepříjemná konfrontace, ostatně to tedy i pro mě, jako pro pracovníka. Vykázaní z klubu a zákaz dalších návštěv na určité období je trestem, který využívám pouze v nejhorších případech porušení pravidel klubu a to např. v případě opakované agrese, šikany, užívání návykových látek na klubu, záměrné ničení majetku, krádeže. Další prohřešky jako nevhodná mluva, hádky, nadávky, neúmyslné rozbití vybavení, křik, nevhodné aktivity, nevhodná videa, hudba, nevhodné zacházení s vybavením, dělání nepořádku, focení či natáčení dalších osob v klubu, zakázané předměty atp., řešíme na místě domluvou, popř. třeba nějakou pomocnou prací, jakože umyje nádobí nebo vysaje koberec.“

9. Jakým způsobem probíhá propagace činností a akcí v klubu?

„Nejvýznamnějším propagačním nástrojem při práci s mládeží jsou jednoznačně sociální sítě. Klienti spolu navzájem komunikují především online. Je to tak nejjednodušší a zároveň ne-

jeftivnější způsob oslovení našich stávajících klientů. Při práci využíváme Facebook a Instagram. Před všemi akcemi posíláme našim klientům pozvánky, na profil vždy sdílíme propagační letáky, které si sami tvoříme, občas oslovujeme klienty i ve zprávách na messengeru nebo jim tam odpovídáme na případné dotazy. Propagační materiály máme také vyvěšené na našich nástěnkách v klubu a u karavanu (maringotka, sloužící jako zázemí pro terénní sociální práci). Malé letáčky pak také před každou akcí rozdáváme v rámci terénní sociální práce (streetwork) klientům, které potkáme. Jiný způsob propagace využíváme ve chvíli, kdy se snažíme oslovit potencionální klienty. Pro oslovení nových klientů spolupracujeme především s místními základními školami, ve kterých pravidelně pořádáme primárně preventivní programy na různá témata, která jsou aktuální pro různé věkové kategorie (bezpečnosti na internetu, závislosti, poruchy příjmu potravy, sebepřijetí/sebeúcta apod). Nové potencionální klienty také oslovujeme v rámci streetwork na ulici a na místech, kde se shlukují mladí lidé, kteří by o naše služby mohli projevit zájem. Propagační materiály na naše služby máme také vyvěšeny na webu poskytovatele (Oblastní charita) a na veřejných místech v oblasti našeho působení.“

10. Jak hodnotíte vliv propagace jednotlivých činností na klubu v souvislosti s návštěvností klientů?

„Co se týká nábory nových klientů, tak největší odezvu máme vždy po návštěvě základní školy, (viz odpověď na otázku č. 9). Co se týká účasti klientů na akcích, tak největší odezvu pozorujeme při sdílení pozvánky na sociálních sítích Facebook a Instagram.“

11. Můžete uvést zdroje financování vašeho NZDM?

„NZDM jako každá sociální služba využívá hned několik zdrojů financování:

1. Dotace MPSV
2. Dotace Jihomoravského kraje
3. Dotace obcí, kde působíme (dle ročních statistik návštěvnosti klubu a počtu aktivních klientů)
4. Evropské a krajské projekty na financování určitých nákladů (např. tříletý projekt na proplacení personálních nákladů na jednoho dalšího pracovníka)

5. Rozpočet Oblastní charity (příjmy z vlastní činnosti jiných sociálních služeb, jež provozuje OCH)
6. Tříkrálová sbírka
7. Různé projekty, do kterých jsme zapojeni (např. dobročinný projekt obchodní sítě IKEA, ve kterém jsme vyhráli rekonstrukci vnitřních částí klubu v hodnotě 300 000,-)
8. Další dobročinné akce soukromých subjektů (ČSOB, nadace)
9. Dary jednotlivců a firem (finanční dary, slevy, poukazy na volnočasové aktivity, konkrétní vybavení, jako je projektor, sportovní kamera, mixážní pult apod.)

V případě výletů a vícedenních akcí využíváme potraviny z potravinové banky Oblastní charity.“